

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

VSEBINA

Predsednik republike o nevarnosti jedrskega orožja

III. kongres Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije

Miha Klinar:
Danes (pesem)

Dežela, ki jo je prerodila svoboda

Sredi pomladi je prišla bela smrt

Jugoslovanske žene v javnem življenju

4. julija na svidenje na Polzevem

E. K.:
Nova poliklinika v Ljubljani

Cv. A. K.:
Ameriško-slovenski dnevnik »Enakopravnost« ne izhaja več

Josephine Tratnikova o domovih za ostarele rojake

Luise A. Margon:
Kako živimo v New Smyrna Beach

Ivan Zorman, Cleveland:
Izseljenec (pesem)

F. Zaic, Sudbury, Canada:
Smrt starega pionirja

Cv. A. K.:
Naš koledar 1957 Toronto Yugoslav-Canadian Year Book

Coetko A. Kristan:
Narodni in slovenski domovi, kulturna in družabna središča ameriških Slovencev

Jože Župančič:
Med Litijo in Primskovim na Dolenjskem

Po domači deželi

Viktor Vozel:
Nekaj besed o I. izseljenski delovni brigadi

Jože Župančič:
Prevodi slovenskih pesmi v angleščino

Domovina na tujih tleh

Pero izseljencev

Dom in družina

Mladi rod

Karel Grabeljšek-Gaber:
Njena najtežja pot

Naslovná slika:

Litija (foto Putnik, Ljubljana)

SLOVENIJA VAS VABI..

Med prvimi turisti, ki so letos obiskali Jugoslavijo, da bi občudovali njene prirodne lepote in zanimivosti, so, kakor vsa leta doslej tudi rojaki iz ZDA. Tudi letos je snidenje z vami naš skupen praznik. Prihajate s tolikimi željami, da bi po dolgih letih spet videli stari kraj in pozdravili svoje prijatelje in znance. Čas bivanja med nami boste tudi letos izkoristili, da bi se doobra spoznali z ožjo in širšo domovino, kakršna je danes.

Vse te želje bo tudi letos izpolnil slovenski potovalni urad Putnik Slovenija. Vsak mesec bo pripravil šestdnevni avtobusni izlet po Sloveniji. Na teh izletih, ki bodo posebej organizirani za rojake iz ZDA, bodo z avtobusom obiskali slovenski del Istre, letovišče ob Jadranu — Portorož in pravljnični kristalni svet v svetovno znani Postojnski jami. Skozi Ljubljano bodo potovali na Gorenjsko, na Bled in Bohinj. Na Bledu bo posebno doživetje za vsakogar vožnja s čolni po jezeru na otok in vožnja z vozovi v okolico Bleda. Od tam pa naprej na Štajersko: v sloveče naravno zdravilišče Dobrno in Rogaško Slatino in dalje na visoko zeleno Pohorje (910 m). Maribor, največje slovensko industrijsko središče, si bodo rojaki ogledali na povratku. V Ljubljani, kjer se bo izlet po šestih dneh zaključil, si boste ogledali še številne zanimivosti glavnega mesta Slovenije in se poslovili ob zvokih vesele polke in ubrane slovenske pesmi.

Slovenski potovalni urad Putnik Slovenija bo priredil take izlete vsak mesec. V juniju bosta pa kar dva. Prvi bo odpeljal rojake iz Ljubljane 3. junija, drugi pa 27. junija. Rojaki, ki bodo prispeli v domovino kasneje, naj se odločijo za izlet, ki bo iz Ljubljane 8. julija. Ker je za te izlete vsako leto izredno veliko zanimanje, se prijavite čimprej pismeno na Putnika Slovenija, Ljubljana, Titova cesta 12, ali na Slovensko izseljensko matico.

PRESEDNIK REPUBLIKE O NEVARNOSTI JEDRSKEGA OROŽJA

Poziv svetovnemu javnemu mnenju, naj se organizirano zavzame
za prepoved nuklearnih poskusov,
za zmanjšanje oboroževanja in za mirno reševanje mednarodnih problemov

Ob 15. maju, jugoslovanskem Dnevu zmage, je predsednik Jugoslavije maršal Tito na prošnjo glavnega urednika Tanjuga povedal svoje mnenje o najbolj aktualni sedanji mednarodni nalogi.

»Danes, 12 let po končani drugi svetovni vojni, mora človeštvo trepetati ne samo zaradi stalne nove vojne nevarnosti, temveč tudi zaradi posledic poskusov z atomskim in hidrogenskim orožjem za uničevanje.

Globoko sem prepričan, da imamo zaradi te stalne in rastoče grožnje obstoju človeštva več razlogov kakor kdaj prej poudariti kot prvi skupni smoter vseh narodov sveta preprečevanje kakršnekoli nove vojne ali agresije. V tem pogledu se mora svet danes globoko zamisliti. Kadar gre za njegovo bodočnost, mora biti skrajno vznemirjen zaradi neprestanega tekovanja v oboroževanju, zlasti zaradi atomskega in drugega orožja za množično uničevanje, katerega rušilna moč postaja vse večja. Izkušnje iz preteklosti in sedanja sredstva množičnega uničevanja jasno dokazujejo, da bi bila nova splošna vojna še strašnejša, totalnejša in bolj razdiralna, kakor je bila pretekla svetovna vojna, in da bi dejansko mogla imeti katastrofalne posledice za ves človeški rod.

Res je medtem, da je vse človeštvo danes v mirnih okoliščinah neposredno ogroženo od posledic poskusov z atomskim in termonuklearnim orožjem. Toda velike sile, ki razpolagajo s tem orožjem za množično uničevanje in ki nosijo glavno odgovornost za stanje stvari v tem pogledu, žal vztrajno nadaljujejo poskusne eksplozije ne glede na razne proteste, zlasti tistih držav, katerih narodi so že občutili težke posledice takih poskusov, kakor n. pr. Japonska.

Ceprav so med strokovnjaki še različna mnenja o stopnji nevarnosti zaradi nuklearnih eksplozij, vendar že vse bolj prevladuje sta-

lišče, da imajo ti poskusi svoj učinek povsod — po vsej zemeljski obli, — nepobitno pa so bili ugotovljeni mnogi primeri težkih obolenj ljudi, kakor tudi posledic, ki morejo biološko ogroziti tudi bodoče generacije. Ne glede na možnost, ali se te posledice zanesljivo lahko ugotove že danes, že samo dejstvo, da se take grozeče posledice ne morejo zanesljivo izključiti, odvzema imperativno komurkoli pravico za take poskuse, ki zadevajo in težko ogrožajo ne samo lastnih nacionalnih ozemelj in lastnih državljanov, temveč tudi ozemlja in narode drugih držav in kontinentov.

Spričo takega stanja stvari se ne more pomanjkanje zaupanja med državami, ki razpolagajo z nuklearnim orožjem, pa tudi nobeni drugi razlogi sprejeti kot opravičilo za nadaljnje poskuse. S svojimi grozečimi posledicami so eksperimentalne nuklearne eksplozije že zajele ves svet, ker te posledice ne obstanejo ob mejah med državami in ne upoštevajo politične razdeljenosti sveta. Preden bi se združili v smrti in porušenju, se mora svet združiti proti tej nevarnosti, ki ogroža vse človeštvo. Zaradi tega se jugoslovanski narodi in vlada, ki pozdravljajo in podpirajo brez pridržka važno akcijo znanstvenikov in znanstvenih krogov vrste držav, ne samo pridružujejo vse bolj odločnim zahtevam, da se mora to neodložljivo prenehati in da se mora nujno doseči mednarodna ureditev tega problema, temveč prav tako tudi pozivajo vse vlade, politične, družbene in znanstvene organizacije, vse javne delavce in vse ljudi dobre volje — z eno besedo —, vse svetovno javno mnenje, naj se brez odlašanja mobilizira in organizirano zavzame za nujno pozitivno rešitev, namreč za prepoved nuklearnih eksperimentov, za zmanjšanje oboroževanja in mirno reševanje še nerešenih mednarodnih problemov.«

III. KONGRES

Zveze borcev

narodnoosvobodilne vojne Slovenije

11. maja letos je bil v Ljubljani III. kongres Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije. Ta kongres je v slovenskem javnem življenju vedno zelo pomemben dogodek, mnogim starim borcem, delegatom kongresa pa daje priložnost, da se vsake štiri leta srečajo v beli prestolnici naše republike in si podajo roke.

Na večer pred kongresom so ljubljanske ulice še prav posebno oživele. Bivši borci, komandirji in komandanti so se veselili obrazov srečavali na ulicah. Objemanju in stiskanju rok ni bilo ne konca ne kraja. Še enkrat je prišla do izraza stara resnica: v boju in trpljenju sklenjeno prijateljstvo velja do groba!

Naslednji dan je v veliki dvorani slovenske filharmonije, ki je bila vsa v cvetju in zelenju, podpredsednik vlade in predsednik ZB Ivan Maček pred zbranimi delegati prebral poročilo o delu organizacij ZB Slovenije v preteklih štirih letih.

Ta dejavnost je bila bogata in pestra. Organizacije Zveze borcev so uspešno sodelovale v delu za napredek našega gospodarstva, mnogi bivši borci so sedaj direktorji tovarn, predsedniki delavskih sovetov, kmečkih zadrug, zavzemajo vodilna mesta v delavskih sindikatih in drugih družbenih organizacijah in ustanovah.

Vso skrb so organizacije ZB posvetile otrokom padlih borcev in žrtev fašizma. Otroci padlih partizanov prejemajo izdatno denarno pomoč, da se bodo lahko izšolali ali pa naučili poklica, ki jih veseli. S prvim januarjem 1958 bo izšel novi zakon o pokojninah, s katerim se bodo znatno povečale pokojnine bivšim borcem in partizanskim vdovam. Ker pa noben zakon ne more zajeti vseh, ki so potrebni pomoči, je zvezna vlada določila še eno milijardo dinarjev za pomoč bivšim borcem in vdovam, ki se nahajajo v slabem socialnem položaju.

Velike in težke so žrtve, ki jih je naš narod moral dati za svojo osvoboditev. Za posledicami zadobljenih ran, bolezni in prestanega trpljenja je v zadnjih štirih letih zopet umrlo nad 2500 bivših borcev. Kongres je spomin umrlih tovarišev počastil v tihi žalosti z enominutnim molkom.

Organizacije Zveze borcev so tudi v zadnjih štirih letih postavile mnogo dostojnih spomenikov padlim borcem po vsej republiki. Bilo je prav tako mnogo lepih svečanosti in pohodov partizanskih patrolj v razne partizanske kraje in vasi, v katerih so se bivši borci pogovorili z ljudmi, skupaj z njimi obujali spomine na težke a slavne dni narodnoosvobodilne borbe in jim pogosto izročili tudi lepa darila.

Organizacije ZB Slovenije so tudi v obdobju zadnjih štirih let zbrale mnogo dragocenega zgodovinskega materiala, dokumentov in slik iz dni narodnoosvobodilne borbe in ga otele pozabljenu.

In končno, organizacije ZB so vedno in povsod podpirale napore Jugoslavije za doseg trajnega miru in bratstva med narodi.

V razpravi, ki je sledila, so posamezni delegati poročila o delu organizacij ZB Slovenije še dopolnili z novimi podatki.

Delegati III. kongresa ZB Slovenije so se razšli s trdnim sklepom, da se bodo v bodoče še bolj borili za vsestranski napredek naše drage republike Slovenije in cele Jugoslavije, katero so z bojem in mnogimi žrtvami osvobodili izpod fašistične tiranije.

Jz dni borbe za svobodo

Miha Klinar

Danes

Danes nekoga iz host so prignali,
gnali po ulicah so ga kot zver,
nadenj kričali so in ga pljuvali,
dokler ni sonce izkrovavelo v večer.

V srcih je žalost ljudi zaskelala,
mimo hodili so sklonjenih glav;
on pa ponosen med rablji je stal,
kri mu na čelu je kot zarja gorela.

Velik je bil in ponosen v trpljenju,
kakor da k zmagi bi šel in ne v grob,
kakor da šel bi nasproti življenju,
v daljne pokrajine, polne svetlob.

V zarji razrasel se je čez dolino,
velik in silen vse do neba,
kakor da kazal bi pot do neba
s svojim trpljenjem in bolečino.

Ob letošnjem izseljenskem tednu v Makedoniji

DEŽELA ki jo je prerodila svoboda

Makedonijo, to najjužnejšo republiko Jugoslavije, so včasih imenovali »Vrata Orienta«. Ta naziv je tudi zaslužila s svojimi džamijami in minareti, ozkimi ulicami in bornimi, spojsko zgrajenimi hišicami ter z vsem načinom življenja njenih ljudi. Svet je poznal Makedonijo po čudoviti lepoti njenih pestrih narodnih noš, njenih pesmih in plesih, pisanih ročno tkanih preprogah, po filigranskih umetninah iz tolčenega srebra. Da, tam se je čas ustavil. Dežela je bila kot Trnjulčica, ki spi. Pa je prišla vojna in z njo svoboda. Trnjulčica se je zbudila.

Današnja Makedonija ne nosi več naziva »Vrata Orienta«. Svoboda jo je popolnoma prerodila. Navedli bomo samo nekaj števil, ki bodo to najbolj jasno dokazale. Pred vojno je potrošnja električne energije znašala 7,2 kilovatov na prebivalca, a danes nad 120 kilovatov. Čez štiri leta pa se bo ta številka povečala kar na 400 kilovatov! To je šestdesetkrat več kakor pred vojno. Pred vojno makedonske vasi sploh niso poznale elektrike, danes jo imajo že v 210 vaseh, čez nekaj let pa jo bo dobilo še 300 nadaljnjih vasi. Kamor koli te zanese pot, te pozdravijo visoki dimniki novih tovarn, moderna stanovanjska poslopja, ob katerih se sramežljivo stiskajo stare hišice. Ne le v večjih krajih, ampak tudi po vaseh imajo danes moderne kinodvorane. Skopje je dobilo v zadnjih letih nad 1500 novih stanovanjskih zgradb, ki so jih zgradili zasebniki, po vaseh na Strumiškem polju je zrastle nad 3000 novih hiš.

Najpečje pridobitve pa so na kulturno prosvetnem področju. Ta dežela, kjer je bila še pred desetletjem nepismenost nekaj vsakdanjega, je dobila nad 600 novih šol, univerzo, ki ima nad

7000 slušateljev, 35 znanstvenih inštitutov, številna nova gledališča, bolnice in klinike. Število zdravnikov se je petkrat povečalo itd.

Takšna je Makedonija danes — ta orientalska Trnjulčica —, ki se je prebudila iz stoletnih sanj, odrgla pajčolane in zadihala iz polnih pljuč. Po njenih novih modernih ulicah vre in kipi življenje, toda romantika je kljub temu ostala. Pozdravila vas bo iz svojevrstnih pročelij starinskih hiš v Ohridu, srečali se boste z njo v starem samostanu nad Ohridskim jezerom in na vasi, ko vam bo mlad fant zaigral na gusle staro narodno pesem, medtem ko bo njegova mati, oblečena v staro kmečko nošo, predla prav tako kakor sta predli nekoč njena babica in prababica...

Ne bo vam žal, če boste v letošnjem Izseljenskem tednu obiskali to najjužnejšo republiko lepe domovine — Makedonijo. Marsikaj boste videli in doživeli. Kakšen bo program prireditev, sno že pisali v prejšnji številki, zato ga ne bomo ponavljali. V Ohridu bodo gostje stanovali v novem reprezentativnem hotelu »Jugoslavija«, ki bo prav v tem času odprt za javnost. Na veselo svidenje v lepi, romantični Makedoniji!

Dve arhitekturi, orientalska in evropska, sta se srečali v današnji Makedoniji. Na prvi sliki muslimanska mošeja poleg moderne zgradbe, na drugi sliki Prirodno matematična fakulteta v Skopju

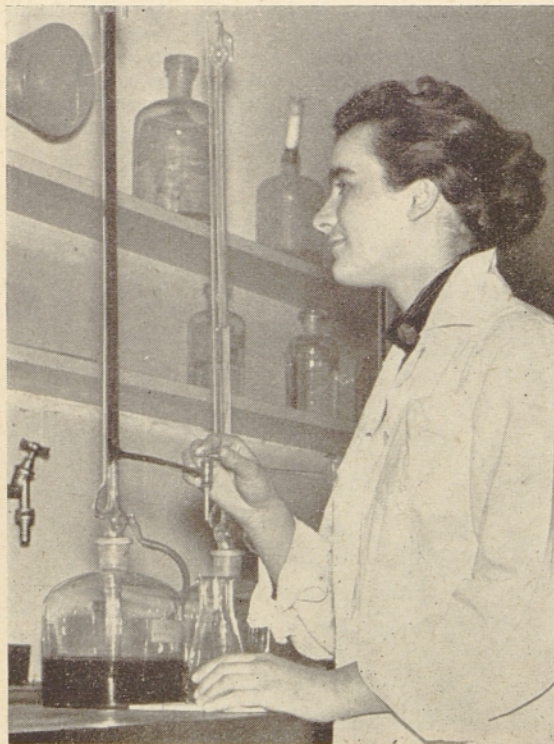
Sredi pomladi je prišla bela smrt

V prvih majskih dneh, ko je bilo sadno drevje v polnem razcvetu in so polja kar živo utripala od mlade bujne rasti, ki je obetala izredno lep pridelek, so vso Slovenijo nepričakovano zajeli hudi snežni viharji. Bela smrt je neusmiljeno opustošila sadovnjake, vinograde, polja in druge nasade. Za snegom sta prišla druga uničevalca — mraz in slana. Čeprav so se ljudje trudili na vse načine, da bi katastrofo čimbolj omilili, je vse le malo zaleglo. Po časopisih in radijskih navodilih so vse mrzle noči kurili in dimili po vinogradih in sadovnjakih, uspeh pa je bil kaj malenkosten. V šentjernej-ski občini na Dolenskem računajo, da bo pri-

delka v nizkih in visokih legah vinogradov le od 40 do 20 odstotkov, v Straži-Toplicah je pridelek do kraja uničen, v novomeški občini pa je slana uničila od 80 do 90 odstotkov pridelka v vinogradih. Med žiti je najbolj trpela rž in pšenica, krompir in fižol sta osmojena. Sadja bo polovico, ponekod pa tudi za 80 odstotkov manj. Veliko škode so utrpeli nasadi tudi v trebanjski in mokronoški občini in v Kostanjevici, Podbočju, na Mirni pa so nekateri predeli ostali, drugi pa čisto pozebli. Podobno je bilo tudi drugod. Škoda zaradi snega, predvsem pa zaradi mraza sega v težke milijone in bodo posledice, kljub vsemu prizadevanju, še v prihodnjih letih težko odstranjene.

JUGOSLOVANSKE ŽENE v javnem življenju

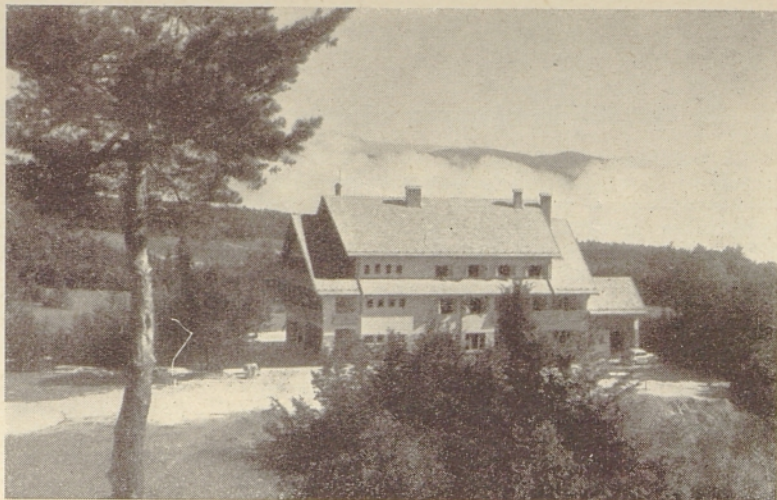
V kemičnem laboratoriju

Pred vojno so imele ženske v Jugoslaviji kaj podrejeno vlogo v javnem življenju. To nam najbolj povedo številke, ki pravijo, da je bilo v stari Jugoslaviji zaposlenih okrog 1.133.000 oseb, od teh pa je bilo le 245.000 žensk.

Med vojno so se ženske enako hrabro borile za svobodo. In s tem so si res zasluženo priborile tudi enakopravnost v javnem življenju. Danes se jugoslovanske žene zelo uspešno udeležujejo na vseh področjih javnega življenja. Tudi to nazorno povedo številke. V vseh šolah, osnovnih in višjih se je po vojni zelo povečalo število učenk in študentk. Tako na primer je bilo na visokih šolah in na univerzah v letu 1958 in 1959 le okrog 4000 študentk, v letu 1954 do 1955 pa že 21.800. Jugoslovanke se uveljavljajo tudi v političnem življenju. V organizaciji Socialistične zveze delovnega ljudstva je od 58 do 45% žensk, v okrajnih odborih dela do 12% žensk, v občinskih pa od 7 do 10%. Okrog 100.000 žensk je članic delavskih svetov, svetov ljudskih odborov, upravnih odborov, šolskih, zdravstvenih in socialnih ustanov ter hišnih svetov. Število žensk v delavskih svetih še vedno hitro raste. Živahno se žene udeležujejo tudi v združništvu. V Jugoslaviji je okrog 1200 sekcij, v katerih so včlanjene žene združnice. Dalje je okrog 900 ženskih društev, ki se ukvarjajo z gospodinjstvom in izobraževanjem in z reševanjem problemov mater in otrok. Poleg teh ima Jugoslavija tudi nad 1500 društev, ki skrbijo za otroke in njihovo vzgojo. V odborih teh društev prevladujejo ženske tako po številu kakor po aktivnosti.

4. JULIJA

*na svidenje
na Polževem*

Planinski dom na Polževem

Lani 4. julija so ameriški rojaki, ki so obiskali stari kraj, prvič doma slovesno praznovali ameriški Praznik neodvisnosti (Independence Day). Priredili so celodnevni piknik v prelepi Kamniški Bistrici. Odziv na prireditev je presegel vsa pričakovanja. Niti prireditelji sami — rojaki Frank Česen, J. F. Durn, Erjavec, Stockel in Okorn, ki so piknik organizirali s pomočjo Slovenske izseljenske matice in Putnika, niso računali na tolikšen obisk; zato ni nič čudnega, da je v planinskem domu kmalu zmanjkalo miz in klopi, da ta ali oni ni dobil pečenke in da Putnikovi avtobusi niso zmogli sproti zvoziti vseh udeležencev. No, pa kljub tem nevšečnostim je bilo dobre volje na koše, — prav nihče se ni pokesal, da je šel na to prireditev, kjer se je srečal z mnogimi prijatelji in znanci — pa čeprav je morda sedel kar na »zeleni travci« in se je moral morda namesto s pratico in solatico zadovoljiti s sendvičem ali s hrenovko.

Ker je bil lani uspeh tako lep, želijo rojaki tudi letos proslaviti svoj ameriški praznik s po-

dobno prireditvijo. To pot so prevzele odgovorno nalogo organizacije tega piknika ženske, in sicer rojakinje Marion Bachel iz Clevelanda, Tončka Urbanz, Lojzka Muha in Ivanka Shifrer iz Chicaga ter Jennie Troha iz Barbertona. Da se bodo dobro odrezale, ni treba dvomiti. Načrtov imajo na kupe — uresničile jih pa tudi bodo, saj jih rojaki dobro poznajo s prireditvijo v Ameriki. Letos bo piknik na Polževem pri Višnji gori, s čimer bo zlasti ustrezno rojakom z Dolenjske. Na Polževem je zelo lep, prostoren planinski dom, pa tudi okolica na prijaznem gričku je kakor nalašč za takšne stvari. Obiskovalcem se letos ne bo treba pritoževati, da bi zmanjkalo pralice in solatice in drugih takšnih dobrot. Tudi pri dovozi s Putnikovimi avtobusi ne bo zastoja kakor lani, ker bo dal Putnik na razpolago celo vrsto avtobusov in bodo vsi odpeljali naenkrat.

Vsi tisti, ki letos obiščete stari kraj, podčrtajte si v koledarju datum vašega praznika, 4. julij in prav gotovo pridite na Polževo.

Dve sliki z lanskega piknika v Kamniški Bistrici

Nova poliklinika v Ljubljani

Za človeka in njegovo zdravje

V počastitev letošnjega praznika dela — za 1. maj — so v Ljubljani odprli zelo pomembno ustanovo — novo polikliniko. Nova ljubljanska poliklinika je zgrajena po najsoodnejših načelih zdravstva in ima skoraj vse oddelke za specialistične stroke praktične medicine. Na dan lahko sprejme okrog 2000 bolnikov. Posamezni oddelki imajo poleg čakalnic in navadnih ordinacij še posebne prostore za operacije in različne specialne diagnostične in terapevtske postopke. Tako je vsak oddelek zaključena enota, ki je v strokovnem pogledu tesno povezana z ustrežajočo kliniko.

Ko že omenjamo oddelke nove poliklinike, moramo še posebej omeniti dva zelo važna oddelka, in sicer oddelek za poklicne bolezni in bolniški oddelek. V oddelku za poklicne bolezni temeljito proučujejo izvor in razvoj teh bolezni ter sistematično pregledujejo tiste ljudi, ki so zaposleni pri zdravju škodljivem delu. Zelo velika važnost tega oddelka je med drugim tudi v tem, da bo vzorno povezoval medicinsko problematiko v proizvodnji s klinično medicino, kar bo v veliko korist tako celokupni proizvodnji in gospodarstvu kakor tudi zdravstvu samemu. Bolniški oddelek ima 112 postelj. Name njen je tistim bolnikom, pri katerih so potrebni razni diagnostični postopki ali pa je izvršena manjša operacija. Oddelek ima posebne prostore za specialno zdravljenje posameznih bolnikov.

Tudi drugi prostori, ki jih ima poliklinika, so zelo lepo in moderno urejeni, kot na primer garderobe za bolnike, garderobe za uslužbence,

ki imajo umivalnice in kopalnice, nadalje okrepitevalnica, v kateri zdravstveno osebje zaužije med odmorom malico in se pogovori med seboj v svojem delu in izkušnjah. Zelo lepo je opremljena tudi dvorana za predavanja, ki jih izpopolnjujejo zdravstveni filmi. V tej dvorani bo vse zdravstveno osebje poliklinike s pomočjo raznih predavanj, tečajev in zdravstvenih filmov izpopolnjevalo svoje strokovno znanje.

Ko so zdravstvene oblasti v Ljubljani gradile polikliniko, niso pozabile tudi na zdravstveno vzgojo bolnikov samih. V ta namen so na glavnih hodnikih, ki so zelo široki in svetli, pritrjene priprave za montažo panojev, fotomontažo itd. S pomočjo teh priprav bodo strokovnjaki seznanili paciente z različnimi boleznimi in načinom zdravljenja teh bolezni, katerih bistvo mora danes poznati vsak človek, tako da bo tudi sam aktivno sodeloval pri zgodnjem odkrivanju in pravočasnem zdravljenju te ali one bolezni.

Ob koncu moramo omeniti še, da bo ta nova zdravstvena ustanova, ki so jo zdravstvene oblasti ljubljanskega okraja z veliko podporo ljudske oblasti zgradile za slovenskega delovnega človeka in njegovo zdravje, tudi odlična učna baza za vzgojo bodočih zdravnikov in drugega zdravstvenega kadra. Študenti medicine, študentke višje medicinske šole, bolničarji itd. bodo v novi polikliniki s praktičnim delom uspešno izpopolnjevali svojo strokovno izobrazbo za čimbolj uspešno opravljanje poklica, ki so si ga izbrali zato, da bi pomagali bolnemu človeku in mu v času njegove bolezni lajšali trpljenje ter pripomogli, da čimprej ozdravi.

E. K.

UREDNIŠTVU »RODNE GRUDE«!

To je že drugi mesečnik »Rodne grude«, ki sem ga dobil po pošti v treh tednih. Prvo številko, ki sem jo dobil, sem prečital od prve do zadnje strani. Res, zelo sem vesel, da mi je Slovenska izseljenska matica poslala ta res lepi in zanimivi mesečnik.

Naročnino vam bom izročil osebno konec junija, ko nameravam obiskati rojstni kraj svojega očeta in mater ter si ogledati lepo Slovenijo. Oprostite moji pisavi in mojim napakam v slovenščini, ki je jezik mojih dragih staršev.

Euclid Ohio je mesto, ki ima približno 65.000 prebivalcev. Leži vzhodno od Clevelanda, kjer živi po zadnjih popisih skoraj 120.000 naših izseljencev skupaj s tistimi, ki so bili tukaj rojeni.

Jaz živim v Euclidu. Rojen pa sem bil v Lorain Ohio v družini, ki je pognala svoje krepke korenine v lepi Primorski. Po dolgih letih težkega dela sta se oče in mati vrnila v svoj rojstni kraj na Primorsko v Ročinj, kjer zdaj čakata nas — hčer in sinove ter unuke, da jih obiščemo.

Po poklicu sem kovač. Ze 21 let delam v tovarni železa in bom zdaj prvič imel en mesec dopusta in bom tako vsaj nekaj tednov lahko preživel na rodnom domu svojega očeta ter obiskal Ljubljano, Postojno, lepi Bled in druge lepe in zanimive kraje Slovenije, ki jih doslej žal, poznam le po slikah.

Naj povem še to, da imam tudi družino, ki je kar precejšnja. Pet otrok imam in starejša hčerka ima že 17 let. Soproga in mlajša hčerka prideta z menoj. Ko prispemo preko morja, bomo potovali skozi Spanijo, Francijo, Italijo in Avstrijo in končno dospeli v Jugoslavijo, kjer bom končno z lastnimi očmi videl tisto, o čemer sta mi tolikokrat pripovedovala oče in mati.

Na svidenje!

Anton Ipavec, Euclid, Ohio

Ameiško-slovenski dnevnik »Enakopravnost« ne izhaja več

V številki 64 svojega 40. letnika z dne 1. aprila 1956 je sporočil clevelandski ameriško-slovenski dnevnik »Enakopravnost«, da preneha izhajati in da je odstopil svoje naročnike naprednemu slovenskemu dnevniku Prosveti v Chicagu, ki ga izdaja Slovenska narodna podporna jednota. Po dogovoru z njo bo v Prosveti odslej posvečena tretja stran pod naslovom »Enakopravnost« novicam iz Clevelanda in okolice, kajti iz teh krajev je imela »Enakopravnost« največ naročnikov. »Enakopravnost« je izdajala ameriško-jugoslovenska tiskovna družba v Clevelandu, ki ima tam tudi svojo tiskarno in bo ta tiskarna poslovala še naprej. List je moral prenehati z izhajanjem zaradi vedno manjšega števila naročnikov (stari pri seljenci umirajo, mladina pa ni več večša slovenskega jezika) ter zaradi naraščajočih stroškov. Prosveta je že v številki z dne 1. aprila objavila prvič posebej clevelandske vesti.

»Enakopravnost« je izhajala 39 let. Ves čas je bila dnevnik (izhajala je šestkrat ali petkrat tedensko). V začetku je bila glasilo slovenske svobodomiselnih podporne zveze, potem pa je izhajala kot »neodvisen dnevnik za slovenske delavce v Ameriki« ter je imela tudi tak podnaslov. Urejali so jo Janko N. Rogelj, Louis F. Truger, Anton Šabec, Zvonko Novak, Vatro J. Grill (več kakor 20 let), Ivan Jontez, Mary Ivanush, Ivan Boštjančič ter Lojze Čampa. List je veljal ves čas kot napreden in svobodomiseln, pri volitvah pa je nekajkrat celo priporočal socialistične kandidate. Bil je glasilo clevelandskih Slovencev in uradno glasilo Progresivnih Slovencev Amerike.

Teh 39 let je »Enakopravnost« izhajala z žrtvami vseh, ki so pri njej sodelovali. Pogosto so uredniki ostali brez plače ali pa so dobili plačo v obveznicah (delnicah) ameriško-jugoslo-

vanske tiskovne družbe »Enakopravnost«. Eno celo leto je bil urednik obenem tudi stavec ter je list pisal in urejal ob stavnem stroju. Deset let pa so bili uredniki redno zaposleni drugod, dnevnik »Enakopravnost« pa so urejevali kot svoje postransko delo. Težko si predstavljamo vso to požrtvovalnost in odrekanje, s katerim je »Enakopravnost« kot list, ki za seboj ni imel nobene lastne organizacije kot izdajatelja ali lastnika, uspel vzdržati celih 39 let.

Pri vsem tem pa je »Enakopravnost« mnogo pomagala pri delu naprednih slovenskih društev v Clevelandu in okolici in ima za slovensko društveno, zlasti še kulturno življenje premnogo zaslug. Med prvo svetovno vojno je podpirala socialistično usmerjeno jugoslovansko republikansko združenje, med drugo vojno pa Slovensko ameriški narodni svet (SANS) in prizadevanja za pomoč narodnoosvobodilnemu gibanju v domovini. Prav tako je podprla vse številne akcije za pomoč domovini ali posameznim njenim ustanovam.

»Enakopravnost« si je v zgodovini slovenskega naprednega gibanja v Ameriki pridobila častno mesto. Posebne zasluge ima za Cleveland in okolico. Vsakdo, ki se zaveda položaja naprednih ameriških Slovencev, more samo obžalovati, da je naš napredni življenj prišel že tako daleč, da se je število naših listov moralo zmanjšati še za ta napredni dnevnik. Toda pravilno je načelo rojakov v Ameriki, ki pravijo, da bodo dalje vzdržali, če bodo združeni in s tem močnejši, kakor pa bi mogli vzdržati razcepljeni. »Enakopravnost« se bodo ameriški Slovenci vselej spominjali s hvaležnostjo, a čistaška Prosveta ima zdaj toliko večjo odgovornost za pravilno usmerjanje življenja in udejstvovanja naprednih rojakov v Ameriki.

Cv. A. K.

Josephina Tratnikova o domovih za ostarele rojake

V »Enakopravnosti«, ki je nedavno prenehala izhajati, piše v številki od 28. februarja rojakinja Josephine Tratnik obširno o domovih za ostarele rojake, to je o problemu, ki je v zadnjem času zelo razgibal naše rojake v Ameriki. V svojem članku pravi med drugim, da je v Clevelandu, kjer živi največ naših rojakov, že nekaj let poseben kampanjski odbor, ki naj bi zbral razne podatke ter napravil načrt in zbral sredstva za zidavo ali nakup ustrežajočega poslopja. Rojak Blaž Novak, predsednik tega odbora, je že napravil pravila in načrt, ki je bil razposlan društvom, pa nanj žal ni bilo zadostnega odziva.

Ta odbor si je ogledal tudi dom za stare ljudi velškega pokolenja — National Welsh Home for the Aged, ki je na Center Ridge Road, v Rocky River v Ohio. Ta dom vzdržujejo in upravljajo žene članice Womens Welsh Clubs of America. Prvi klub je bil ustanovljen že leta 1911 in so te žene takrat takoj pričele z zbiranjem sredstev za nakup ali zidavo doma. Sedaj imajo že 46 klubov širom dežele in zastopnice teh klubov poročajo letno na konvenciji o svojem delu. Zadnja konvencija je bila lani julija v Clevelandu.

Pred 45 leti so v ta namen preuredili velik privatni dom, v katerem je bilo v začetku prostora za 14 oskrbovancev. To poslopje je bilo kmalu premajhno in so kasneje kupili večje posestvo, kjer so se oskrbovanci ukvarjali s kmetijstvom in rejo domačih živali. Kmalu se je pa izkazalo, da se to ne izplača, ker oskrbovanci teh del niso zmogli. V tem zavodu se zdaj nahaja 52 oskrbovancev v starosti od 74 do 90 let. Na izpraznjena mesta pa čaka novih 14 prosilcev. V dom sprejemajo samo prosilce velškega porekla. Vsak oskrbovavec mora položiti 1000 dolarjev v gotovini in je prvih 6 mesecev na preizkušnji. Poslopje s pohištvom, ki je jednokleno, je stalo skupaj 350.000 dolarjev. Dom ima 28 sob, od teh je 24 za enega stanovanca, štiri pa za poročene dvojice. Dom je moderno urejen, ima prekrasno družinsko sobo, veliko lepo jedilnico, kopalnice, pralnico itd. V zavodu je stalno zaposlenih 7 ljudi.

Kampanjski odbor slovenskih rojakov v Clevelandu za gradnjo doma za ostarele je v skladu za dom imel ob koncu leta 1956 v gotovini 656,96 dolarja, zbranih od društev, od posameznikov pa 2960 dolarjev in dva zavarovalniška certifikata v vrednosti 2000 dolarjev. Čeprav ta

Rojakinja Tratnikova lani na obisku v Zavodu slepe mladine v Ljubljani

skupna vsota ni posebno velika, je za začetek kar lepa.

Rojakinja Tratnikova se strinja z željami mnogih rojakov, ki jih izražajo v dopisih, da bi Slovenska narodna podpora jednota podprla to akcijo za gradnjo doma. Pravi, da bi bila dobra vsaj moralna podpora, če ne bi bilo mogoče nuditi gmotne. Kampanjski odbor se je 28. novembra lani udeležil konference Retirement Housing, ki jo je sklicala Welfare Federation of Cleveland, Cleveland News, Plain Dealer in Press, Cleveland Chamber of Commerce itd. To je bila prva konferenca te vrste; predsedoval ji je Einar G. Carlson, načelnik dobrotelne federacije v Clevelandu. Konferenca je bila zelo zanimiva. Na njej so razni govorniki razpravljali, kako je mogoče dobiti posojilo za privatne domove, institucije ali zavode. Tako je

KAKO ŽIVIMO V NEW SMYRNA BEACH

Tukaj nas je kar dosti Slovencev. V zadnjih letih pa prihajajo vedno še novi. To so predvsem upokojenci, ki jih privabljajo lepi kraji in toplo podnebje. Kakor kaže, bomo kmalu imeli tukaj drugo slovensko metropolo, ne pa samo v našem starem Clevelandu. Lepo nam je tukaj, le želimo si še kakšnega razvedrila. Veselilo bi nas, če bi nam mogli svetovati, kako in kje bi dobili kakšen film ali slike »slide-s«, ki bi jih kazali s projektorjem v našem Slovenskem domu v Samsuli, kamor vsi Slovenci zahajamo. V Samsuli in okolici živi veliko naših farmerjev. Ob sobotah in nedeljah se srečamo z njimi v Slovenskem domu, kjer si v prijateljskih pomenkih krajšamo čas. Radi tudi balinajo in plešejo. Seveda si ne mislite, da so to morda kakšni veliki ameriški farmerji. Imajo od 10 do 50 akrov zemlje, kjer pridelujejo največ zelenjavo. Tukaj začno saditi v septembru in gre kar naprej do junija. V poletni vročini je treba vrtove pridno zalivati, sicer ni s pridelkom nič. Tukaj imamo 70 do 80 stopinj Farenheita na dan. Ponoči je hladneje. Včasih pa tudi k nam zaide kakšen mrzli val, da nas pošteno zebe, tembolj, ker smo vajeni na toploto.

Vseokrog so veliki nasadi oranž, limon, »grapefruita« in drugega južnega sadja. Škoda, da je tako daleč do vas, da bi bili deležni tega dobrega in lepega sadja, ki je seveda tukaj

n. pr. Frank C. Heinisch iz Nebraske opisal, kako financirajo in gradijo pri Učiteljski zadrugi v njihovi državi; Carl Minick, predsednik New Jersey Builders Association je govoril o gradnji cenениh enodružinskih hiš za upokojence. Arhitekt R. F. Hastings je opisal, kakšne načrte še imajo in kako so zgradili presbiterijansko vasico v Detroitu. Največ pozornosti so vzbudila izvajanja predsednika Lavin Retirement Plana iz Miami Beacha v Floridi, ki je moral odgovorjati na številna vprašanja. Žal se je največ govorilo o gradnji hiš ali skupnih naselij za oskrbovance, ki so v dobrem finančnem stanju. Le Charles Lavin je govoril o domovih za ostarele z majhnimi dohodki. Retirement Plan ima že pet takih domov ali zavodov, šesti pa je bil odprt 1. januarja letos v Floridi na posestvu pokojnega Johna Rockefellerja. V teh zavodih ali hotelih, kakor jih je imenoval govornik, velja oskrbovanca stanovanje in hrana od 65 do 85 dolarjev mesečno. Govornik je dokazal, da se tudi pri tako nizki ceni lahko oskrbovancu nudi udoben topel dom, ustanova pa s tem kljub temu doseže primeren dobiček in lahko v doglednem času kupi še kakšno posestvo in ga preuredi v enak zavod ali hotel.

V kampanjski odbor za gradnjo doma naših starih in osamelih rojakov je bil za predsednika ponovno izvoljen Blaž Novak, dalje Ivanka Schiffrer in Josephine Tratnikova. Izvolitev je bila na letni seji odbora farme SNPJ, ki je bila 18. januarja 1957. Ob koncu svojega poročila pripominja rojakinja Tratnikova: »Veliko pomoči je že bilo zbrane za našo staro domovino in mislim, da je prišel čas, da se zganemo in nudimo drobtinico tudi našim starim rojakom tukaj, od katerih je imela večina prav trdo življenjsko pot.«

zelo poceni. Jabolk, ki jih imamo v starem kraju toliko vrst, pa tukaj ni. Dobivamo jih s severa. Tudi slive, grozdje, hruške in takšno sadje tukaj slabo uspeva, zato pa imamo več našega »tropskega sadja«, kakor mu pravimo tukaj.

Naš kraj je ob morju, kjer nekateri naši upokojenci tudi pridno ribarijo. Mnogi kar cele dneve preslonijo ob vodi, toda dosti ne ujamemo. Za to bi bilo pač treba iti s čolnom na morje, kar pa naši ljudje ne store. Saj ribarijo bolj za zabavo.

Luise A. Margon

Že sedaj zbiramo naročila za »Slovenski izseljenski koledar« za leto 1958. Da bi olajšali delo našim dose-danjim zvestim naročnikom, smo razposlali tiskane naročilnice. Vse naročnike Slovenskega izseljenskega koledarja za leto 1958 prosimo, da nam izpolnjen odrezek poštno obratno vrnejo na naš naslov ali pa, da ga pošljejo zastopniku SLOVENSKEGA IZSELJENSKEGA KOLEDARJA v svojem okrožju. Prednaročila sprejemamo do 31. avgusta tega leta.

SLOVENSKA
IZSELJENSKA MATICA
Ljubljana, Cankarjeva 5

Izseljenec

Začuden gleda svojo rojstno vas.
Obhodil je vse meje in stezice,
poljubil s srcem polja in gorice,
poslušal ptice sred zelenih jas.

In srečal je prijatelja, soseda,
tovariša iz davnih mladih dni.
Z besedo ne ujema se beseda,
nekdanjega sozvočja v srcih ni.

Nič več ni to njegova vas domača,
nič več njegovi niso to ljudje —
skrivnosti svoje živo se zabé:
čez ocean k uspehom duh se vrača.

In vendar žge ga pelin-cvet, bridkost,
vzdihuje: kje je srečni dom privida,
ki vabi vanj nevidna lepa Vida?
Nikjer več? To bilá je le mladost? ...

Iznova v trušču tujega svetá
mu trudna misel v daljno vas hlepi,
in pesem večnih romarskih željá
bolestno v srcu ranjenem zveni.

Smrt starega pionirja

Upam, da ste prejeli ček za 5 dolarjev, ki sem ga poslal 11. januarja za dve ponovni naročnini za »Rodno grudo« zame in za Rosie Marolt. Naknadno pošiljam še en dolar, ker se je letos naročnina zvišala. Iz naše okolice bodo letos trije rojaki in ena rojakinja obiskali stari kraj. To so mr. in mrs. Grdina, F. Lenarcic iz Garson Mine, V. Steklasa iz Zilda. Želimo, da bi se dobro imeli in prinesli s seboj lepe spomine.

V naši naselbini smo spet izgubili enega naših starih pionirjev Johna Stariho. Umrli je 22. marca letos v General Hospital v Toronto. Prepeljan je bil v Sudbury, kjer smo ga pokopali 25. marca. Pokojni je bil star šele 54 let. V Kanado je prišel l. 1928 iz Semiča v Beli krajini. Zadnja leta, zlasti odkar je bil upokojen, je stalno bolehal. Leta 1955 je obiskal z ženo stari kraj in ni niti slutil, da je takrat njegova noga zadnjikrat stopila na domača tla. Za njim žaluje soproga Lojzka, brat in pet sester, od katerih živita Kristina in Rosie v Clevelandu. Naj mu bo lahka kanadska zemlja, vsem njegovim pa moje sožalje. (Toplo sožalje izreka svojcem tudi Slovenska izseljenska matica!)

F. Zaic, Sudbury, Canada

Vače pri Litiji

Zdaj mu odpeva dvoje domovin
in med obema se mu tre življenje,
k obema vabi, kliče hrepenenje —
v obeh je zemlje sin brez korenin.

A naj nestalna, trudna misel roma,
hlepi zdaj onstran, zdaj tostran morjá,
bedi spomin ob mladi sliki doma,
kot večna luč svetlika v dnu srcá.

Naš koledar 1957

TORONTO - YUGOSLAV CANADIAN YEAR BOOK

Zveza jugoslovanskih Kanadčanov in list »Jedinstvo« v Torontu sta izdala jugoslovansko-kanadski »Naš koledar 1957«. V koledarju je zbranega na 147 straneh poleg koledarskega dela precej raznega gradiva: pesmi, črtice, članki, razni koledarski podatki in zanimivosti v vseh jugoslovanskih jezikih. V slovenščini sta pesmi Antona Aškercá »Pesem slovenskih delavcev v Ameriki« (s sliko) in Otona Župančičá »Tibo prihaja mrak«. Branimir Žganjar je pa prispeval v hrvaščini prikaz »Prešernov praznik«. Zanimive so pesmi hrvaškega izseljenskega naprednega pesnika in borca Petra Mračevićá, ki je umrl 31. oktobra 1956 v Vancouveru. Nekaj prispevkov je v angleščini, tako tudi daljši članek Jugoslavija. V koledarju je tudi precej slik. Med vsehino pa pogrešamo več poročil in gradiva o življenju in delu kanadskih Jugoslovánov. Urednik koledarja ni naveden.

Co. A. K.

Narodni in slovenski domovi

kulturna in družabna središča
ameriških Slovencev

Trije Slovenci — klub, sedem Slovencev — društvo. Tak je že stari pregovor, ki dobro opisuje družabnost Slovencev. Slovenci nismo samotarji, marveč ljudje, ki se radi družimo s prijatelji in znanci. To lastnost so prinesli s seboj naši izseljenci tudi v novo domovino. Kakor hitro so se v kakem kraju ustalili in se jih je tam naselilo večje število, so že pričeli iskati priložnost za ustanovitev slovenskega društva ali kluba. Seveda so ta društva potrebovala primernih prostorov za shajanje, za družabne in kulturne prireditve itd. Sprva so bile to razne gostilne (saluni), zatem cerkvene dvorane in podobno, marsikje pa tudi zasebna stanovanja. Ko pa je pričelo število slovenskih priseljencev v posameznih naselbinah naraščati in se je temu primerno razvilo tudi društveno življenje, so slovenski rojaki pričeli misliti na lastne zgradbe, ki bi dajale streho slovenskim društvom ter njihovemu kulturnemu in družabnemu udejstvanju.

Ustanovili so pripravljalne in gradbene odbore in so po načelu »kamen do kamna« oziroma v danem primeru »cent do centa, dolar do dolarja« — zbirali sredstva za gradnjo povsem novih ali za prezidavo že obstoječih domov in dvoran. Pri gradnji teh domov se je pogosto pokazala res vzorna sloga Slovencev posamezne naselbine in njene okolice, ki so storili z združenimi močmi vse, da bi čimprej imeli svoj dom, spomenik slovenske podjetnosti, vztrajnosti in žilavosti. Danes je v Združenih državah že več kakor 100 slovenskih domov in večjih dvoran, pri čemur pa niso vštete cerkvene dvorane, ki nimajo tudi odrov. Še vedno pa zidajo nove domove ali obnavljajo ter povečujejo stare. Samo v Clevelandu in bližnji okolici je devet slovenskih domov. Zanimiva so različna imena, ki jih imajo ti domovi, vendar vsa kažejo na slovenski, jugoslovanski, narodni in delavski značaj teh domov.

Domove ustanavljajo večinoma v obliki delniških družb, ker v ZDA nimajo posebnega združnega zakona in imajo tudi zadruga pravno obliko delniških družb. Na čelu jim je direktorij (upravni odbor). Enkrat na leto imajo letno sejo (nekak občni zbor) delničarjev, na katerem razpravljajo o delu in stanju doma v preteklem letu, izvolijo nov direktorij in razpravljajo o nadaljnjem delu. V domovih so prostori slovenskih kulturnih, podpornih in drugih društev, v vsakem je tudi gostilna ali pivnica, ki pomaga pri vzdrževanju doma. Posebni gospodinjski in ženski odbori pa skrbijo za ugodje gostov ob raznih prireditvah. Mnogi domovi imajo tudi nekaka »hišna« kulturna društva, ki s svojimi prireditvami privabljajo goste v dom.

Kako zelo cenijo ameriški Slovenci svoje domove, naj pokaže posvetilo, ki ga je napisal ameriški slovenski pesnik Ivan Zorman v spo-

Slovenski narodni dom v Clevelandu na St. Clair

minsko knjigo Ameriško-jugoslovanskega centra v Euclidu pri Clevelandu (tako se ta dom imenuje) ob njega slovesni otvoritvi 25. aprila 1950:

Slovenski dom srčno pozdravlja:
Slovesen dan naš rod proslavlja,
Čez tujo plan naš spev odmeva
in svetu smelo razodeva,
da rod slovenski še živi
in verno jezik svoj časti.

O tem, kje so ti domovi, kako so veliki in podobno, v tem prikazu ne bom govoril. O posameznih domovih smo že pisali v »Rodni grudi« in v slovenskih izseljenskih koledarjih, skupni pregled pa je v knjižici »Gospodarsko udejstvanje slovenskih izseljencev«, ki jo je lani izdala Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Prav zanimivo pa opisuje življenje v enem takih domov univ. prof. dr. Anton Melik v svoji knjigi »Amerika in Ameriška Slovenija«. Slovenski domovi so važni tudi za ohranitev slovenskega življa v Ameriki, saj pospešujejo zbiranje slovenskih rojakov obenem z njihovim kulturnim delom. V njih je združeno poleg tega še sodelovanje slovenske mladine drugega in tretjega rodu in tam dobiva naša mladina globljo zavest o pripadnosti k slovenski narodni skupnosti kot matičnemu narodu svojih staršev ali starih staršev.

Ti domovi pa polagoma preraščajo ozek slovenski okvir. V njih se zbirajo tudi izseljenci jugoslovanskih in drugih narodov, ki so prijatelji in sodelavci naših rojakov. S tem postajajo obenem prostor, v katerem se povezujejo izseljenci posameznih narodnosti med seboj. Tako se polagoma podirajo in odstranjujejo pregrade med posameznimi narodnostmi ter se ustvarja sožitje izseljencev ob izseljencih. To je seveda v veliko korist bratstvu in sporazumevanju med narodi ter težnji po ohranitvi svetovnega miru.

Zaradi tega varujejo ameriški rojaki svoje domove budno in skrbno, jih povečujejo in gradijo po potrebi še vedno nove. Tudi pri gradnji teh domov so rojaki dokazali, kako se v polni meri zavedajo besed, ki jih je v neki svoji pesmi napisal njihov rojak, slovensko ameriški pesnik Ivan Molek:

Jaz sam — nič, ti sam — nič, on sam — nič.
Mi vsi — moč, mi vsi — bič!

Cvetko A. Kristan

Med Litijo in Primskovim na Dolenjskem

Nekaj zapiskov o pokrajini, od koder je šlo mnogo rojakov po svetu

Pred prvo svetovno vojno, za časa stare Avstrije, je bil litijski okraj zelo pasiven. Male kmetije na slabi zemlji niso mogle preživljati številnih družin. Zato je odhajala mladina v svet, po starem reku: s trebuhom za kruhom. Slovenski delovni človek se je s svojo žuljavo roko povsod uveljavil. Dobivam pisma od mnogih rojakov, napisana so dostikrat s trdimi potezami, a iz njih veje mehko in nežnost človeka na tujem, ki hrepeni v mislih po rojstnem kraju. Vse ga zanima, kar je novega v stari domovini.

Pred menoj je pismo mrs. Mary Gorišek iz Clarksvillea v Pa. Rojena je leta 1887 v vasi Obli gorica, med Litijo in Primskovim na Dolenjskem. Zdaj že končuje sedmi življenjski križ in še zmeraj prebira »Rodno grudo«, koledar Slovenske izseljenske matice in druge slovenske liste. Bodni me, naj bi še večkrat kaj pisal o naših zasavskih in dolenjskih vasicah, njih delu, napredku in življenju. Želi si tudi slik iz znanih krajev.

Nedavno sem napisal članek, da je mala zasavska hribovska vas Štanga nad Litijo dobila Prosvetni dom in da v njem že nastopajo domača dekleta in fantje z igrami in petjem. Mrs. Mary Gorišek je bila tega napredka tako vesela, da je po štangarski rojakinji mrs. Francki Vehar poslala Prosvetnemu društvu v Štango 2 dolarja. Mladini v Štangi je bilo to v priznanje za delo in nadaljnjo pobudo.

Da zadovoljim mrs. Gorišek in druge rojake iz teh krajev, bom napisal nekaj pripomb, ki sem jih videl zadnji čas, ko sem obiskal kraje med Litijo in Temeniško dolino. Primskovo, Obli gorica in ves okoliš spada zdaj v veliko litijsko občino, imenovano tudi komuno. Meri

25.000 ha in šteje 14.000 prebivalcev. V vsej občini je 15 osnovnih šol in 2 gimnaziji: ena je v Litiji, druga v Gabrovki (pred vojno imenovana Sveti Križ nad Litijo). Na Primskovem imajo sedaj tudi redno osnovno šolo. Ko je bila mrs. Mary še dekle, so imeli tam le zasilno šolo, kjer je poučeval včasih župnik; v taki neredni šoli seveda mladina ni mogla tako napredovati, kakor danes, ko se ljudska skupnost trudi, da bi dobila mladina čimveč znanja in pravilne vzgoje. Ko je bila Mary še dekletce v domačih hribih, so ljudje svetili s trskami ali s petrolejem, tako imenovanim smrdljivcem. Zdaj pa kažejo električni drogovi, speljani po Temeniški dolini in po hribih okrog Litije in Smartna, da napredujejo tudi preproste kmetije, kjer svetijo z električno, mnogim prinašajo razvedrilo, pouk in glasbo tudi radijski aparati, ki jih je po naših hribovskih vaseh že precej.

V zadnjem času si prisluzi že tudi šolska mladina vsako leto po kak tisočak za zdravilne rastline. Po travnikih, jasah in gozdičih okrog Bukovja, Mulhov, Ježnega vrha, Grmad, Obli gorice in drugih vaseh in zaselkih raste precej zdravilnih rastlin. Te odkupuje GOSAD (podjetje za odkup gozdnih sadežev v Ljubljani) in jih potem predelajo v zdravila, ostanek pa prodajo v inozemstvo za devize. Vse nabrane zdravilne rastline odkupuje najbližja Kmetijska zadruga v Veliki Kostrevanici. Oni dan sem bil v trgovini te KZ, ko je spretni poslovodja Stane Menegalijski sprejemal od mladih in starih nabiralcev zdravilne rastline za GOSAD. Kmetijska zadruga Velika Kostrevnica odkupuje tudi les in druge pridelke. Na zadnjem občnem zboru so ugotovili prav lep napredek in so odrinili spet nekaj milijonov v gradbeni sklad za prepotrebni Zadržni dom v tej napredni dolini. Ljudje iz teh krajev rede živino in goje sadje. Češnje, gobe, kostanj, jajca, grozdje in druge pridelke prinašajo stalno na živilski trg v Litijo. Litija, kjer je sedež občine, predilnice, velike lesne industrije, ima zmeraj več prebivalcev in za njih preskrbo se briga devet kmetijskih zadrug iz te velike občine. S prizadevnim delom zdravimo rane, ki jih je povzročil okupator. Vsi ti našeti kraji so bili med drugo svetovno vojno na nemško-italijanski meji, zato je Nemec dal v začetku decembra izseliti ves ta obmejni okoliš. Takrat so bile uničene mnoge domačije. Rojstna hiša Mary Goriškove v Obli gorici — ona se je pisala kot dekle Krašovec, pri hiši pa se je reklo pri Kovaču — je tedaj doživela čudno usodo. Hiša je prišla pod Nemca, kozolec in gospodarska poslopja pa na jug pod Italijane. Okupatorji pa so vse s hišo vred požgali in porušili, drevje posekali, prav tako vino-grad. Tako je fašizem uničil prijetno domačijo, kjer je preživela Mary Gorišek-Kovačeva svoja mlada leta. Take žalostne usode pa so doživele mnoge naše domačije med Litijo in Primskovim; čas pa celi — po zaslugi pridnih rok — tudi te težke rane.

Litija

Jože Župančič, Litija

PO DOMAČI DEŽELI...

Slovenski oktet na turneji v Italiji. Slovenski oktet je 17. aprila s koncertom v Trstu zaključil nadvse uspešno pevsko turnejo po Italiji. Povsod, kjerkoli so ti odlični slovenski pevci nastopili, so bili deležni nadvse laskavih priznanj, ki so jih dali slovenski pesmi umetniško najbolj razvajena publika v Evropi in najrazličnejši kritiki. Neki sivolasi profesor v Acirealu je dejal: »Če bi vsi narodi pošiljali po svetu poslanca vaše vrste, bi bil mir v mnogo bolj zanesljivih rokah.«

Trebneje dobe novo železniško postajo. Z gradnjo bodo začeli v kratkem, končana pa mora biti najkasneje do julija prihodnjega leta. Postaja bo veljala okrog 30 in pol milijona dinarjev.

50-letnico je praznovalo gasilsko društvo v Otočcu. Obenem je praznoval najstarejši član Franc Florijančič 50-letnico dela v društvu.

Nov cenen tip šivalnega stroja je za 1. maj izdelalo podjetje »Mirna« v Mirni na Dolenjskem. Glava stroja je na stojalu, izdelanem iz brezšivnih cevi. Podjetje »Mirna« se hitro razvija in veča proizvodnjo. V kratkem bo začelo izdelovati tudi pogonske motorje za električne šivalne stroje. Podjetje si gradi novo stavbo, kjer bo lahko zaposlilo še več delavcev in seveda še povečalo proizvodnjo.

Nova tekstilna tovarna v Metliki »Beti« je nedavno poslala na trg svoje prve svilene pletenine. Doslej je tovarna izdelovala le pletene izdelke iz volne in bombaža. Izračunali so, da bodo dnevno izdelali najmanj 1500 kosov ženskega svilenega perila. Podjetje zaposluje doslej 156 ljudi.

V Črnomlju se v prostorih nekdanjega pletilnega podjetja poleg pletilstva sedaj lepo uveljavlja remontna delavnica, ki popravlja in usposablja pletilne stroje, poleg tega pa izdeluje člene za pogonske verige pletilnih strojev, ki so jih prej uvažali.

V šentjernejški občini bodo letos začeli z gradnjo nove šole v Zameškem. Važna pridobitev bo tudi preurejena cesta proti Novemu mestu in Krškemu. Na desnem bregu Krke pri Kozarjih bodo nadaljevali z melioracijami. Osušili bodo nad 700 ha zamočvirjene zemlje. Za ta dela je letos na razpolago 3 milijone dinarjev. Vas Mihovo bo dobila vodovod. Dalje bodo nadaljevali z gradnjo ceste iz Cerovega loga proti Gorjancem po dolini Pendirjevke. Izdelujejo pa načrt za gradnjo ceste, ki bo povezala škocijansko in šentjernejško dolino, kar bo zelo pomembno v gospodarskem in turističnem pogledu.

Pesnik in dramatik Pavel Golia, ki je po rodu iz Novega mesta, je nedavno praznoval 70-letnico. V Novem mestu so mu priredili pristrčno slovesnost, ki so se je udeležili številni predstavniki kulturnih ustanov in drugi javni delavci. Jubilar je prejel kot darilo Novega

Velike Lašče
Višnja gora
Slapovi Krke

mesta lepo umetniško sliko, delo Božidarja Jakca. V študijski knjižnici v Novem mestu pa je bila ob tej priložnosti urejena razstava pesnikovih del.

Strašna nesreča z mino. Trije fantiči z Dobljčke gore, 14-letni Alojz Culin ter 11-letni Janko in 5-letni Franc Rom so pri nabiranju starega železa pri Bistrici naleteli na mino, ki je eksplodirala in vse tri ubila.

1. maja je stekel električni tok po podmorskem električnem kablju visoke napetosti, po katerem bo dobival otok Solta v Dalmaciji električno energijo. Kabel so položili na morskno dno med otokoma Bračem in Solto lani ob koncu leta in je dolg 1250 metrov. To je prvi podmorski električni kablju visoke napetosti, izdelan v Jugoslaviji.

Delo društev in organizacij pri Sv. Gregoriju je zelo razgibano. Prosvetno društvo »Slemena« je uprizorilo že več dramatskih del, imeli pa so tudi pevski koncert. Ob denarni pomoči kmetijske zadruga bodo letos zgradili vodovod, sadno sušilnico in obnovili prosvetni dom.

Maja so dokončali prvi del gradnje vodovoda v Loškem potoku, ki bo z vodo oskrboval Hrib in Travnik. Takoj bodo nadaljevali z gradnjo in ne bo dolgo, ko bo imel ves Loški potok zdravo pitno vodo. Za gradnjo prispevajo največ tamkajšnje kmetijske zadruga, občina, lepo vsoto pa je prispevala tudi država. Kmetje tudi ne drže križem roke, do sedaj so prispevali že nad 800 m³ lesa.

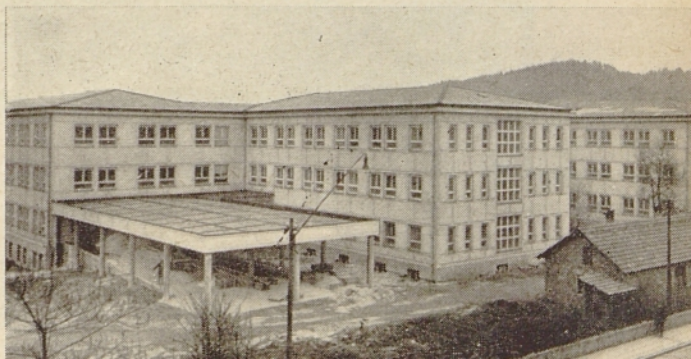
Ribnica je v zadnjih letih močno napredovala. V vojni je bil večji del trga porušen, sedaj pa so na teh prostorih sezidali nove stavbe. Zgrajen je bil zadružni dom, ki po svoji velikosti in gradnji prekaša vse ribniške hiše, dalje več lepih stanovanjskih stavb. Posebno ponosni so Ribničani na novo železniško postajo, katere sliko smo objavili v prejšnji številki našega lista. Poleg podjetij zelo veliko gradijo tudi obrtniki, uslužbenci in kmetje.

V Sodražici imajo poseben obrat, ki mu pravijo »Destilacija olja«. V tem obratu, ki je last kmetijske zadruga, predelujejo smrečje, tako da iz njega dobivajo eterična olja. Ta obrat, ki šteje samo sedem ljudi, je v lanskem letu napravil 3 milijone dobička, katerega bodo uporabili za gradnjo novih prostorov. Kmetje pa pridno vozijo smrečje, katero je navadno propadlo v gozdu ob poseku iglastih dreves.

Letos bodo pričeli z gradnjo ceste na Travnogoro. Ta cesta bo odprla pot mnogim turistom, ki radi obiskujejo lepo planinsko kočjo na Travnogori. Koristila pa bo cesta tudi kmetom, saj bodo les lahko hitreje spravili do železnice ali drugih predelovalnih obrátov.

Tudi v občini Dobropolje gospodarstvo dobro napreduje. Letos bodo dokončali elektrifikacijo Hočevja in Ilove gore. Električno pa so dobile tudi Struge. Razširili bodo mizarstvo delavnico, v kateri bodo na novo zaposlili več delavcev.

Narcise na Golici
Planinski dom v Logarski dolini
Gradišče nad Prvačino
Nova ljubljanska poliklinika

NEKAJ BESIED

o I. izseljenski delovni brigadi

Slovenskih staršev sin sem, rojen v Franciji. Dostikrat se spominjam svojega prvega potovanja v Jugoslavijo. Bilo je leta 1946. Priključil sem se »Prvi izseljenski mladinski delovni brigadi iz Francije«, ki je leta 1946 prišla v Jugoslavijo, da pomaga pri izgradnji porušene domovine. Veliko fantov in deklet se je zbralo v Lensu na sestanku, ki je bil moj prvi slovenski mladinski sestanek. V glavnem smo govorili v slovenščini, čeprav so nam mnogi izrazi delali težave, saj smo hodili v francoske šole. Na tem sestanku sem spoznal mnogo fantov in deklet, za katere prej sploh nisem vedel, da so Slovenci.

11. julija smo odpotovali iz Francije. Vodil nas je komandant Anton Kukavica. V Parizu so se nam pridružile še madžarska, albanska in poljska brigada.

Najprej smo si v Jugoslaviji ogledali Zagreb, nato Karlovec, kjer nam je tamkajšnja mladina podarila v spomin zastavo. Videli smo Sušak, Reko, Opatijo, 28. julija pa nas je toplo, pristrčno sprejela Ljubljana. Na glavnem kolo-dvoru je bila zbrana tolikšna množica, da smo bili prepričani, da se je tja zgrnila vsa Ljubljana. Bili smo v srcu Slovenije, domovine svojih staršev. Poslušali smo pozdravne govore; kako toplo je zvenela materinska beseda. Kar smo čutili v srcih, ne morem popisati.

Potem smo korakali po Miklošičevi cesti in peli »Hej Slovani« in množica na pločnikih se je zgrinjala k nam in nas pozdravljala — malo je manjkalo, da nas niso ponesli na ramenih.

Naslednji dan smo odpotovali proti Bosni, kjer je naša brigada delala pri gradnji nove mladinske proge. Fantje, večinoma rudarji, so delali pri novem železniškem predoru Majerici, dekleta pa pri gradnji nasipov.

Ko smo prišli, je bila tam že mladina iz raznih krajev Jugoslavije. Delo je bilo v teku. Naše srečanje s to mladino je bilo nekaj čudovitega. Takrat je še primanjkovalo strojev za vrtnanje in drugih strojev. Moj kolega iz Bruaya, ki je delal v predoru, je vprašal: »Kje

Brigadirji I. izseljenske delovne brigade iz Francije

imate stroje?« »To so naši stroji,« so nam odgovorili in pokazali svoje roke. Pa smo se spomnili: to so sinovi in hčere tistih, ki so se nekaj let prej prav tako z golimi rokami uprli okupatorjem in si priborili svobodo... Z njimi se je borila tudi ta mladina, ki je zdaj z golimi rokami gradila in obnavljala domovino...

Lepo je bilo delati s temi ljudmi. Čeprav je bilo delo naporno in si bil utrujen, si bil obenem tudi vesel in ponosen!

Dnevi so tekli in nepozaben nam bo ostal tisti dan, ko je bil predor Majerica prebit... To je bil velik praznik brigad, ki so delale pri tem delu. Res, lepo je bilo v brigadi. Po končanem delu je bila tudi naša izseljenska brigada proglašena za udarno. Tudi nekateri naši tovariši, ki so bili pri delu najbolj pridni, so bili proglašeni za udarnike. Med temi je bila tudi Ernestina Letnarjeva, ki je res polno zaslužila to priznanje.

22. avgusta smo končali z delom in odšli iz Majerice. V Ljubljani smo ostali dva dni, nato pa smo se razšli k sorodnikom po raznih krajih Slovenije. Po enem tednu počitka pri svojcih se je brigada zbrala v Ljubljani. Večina fantov in deklet se je spet vrnila v Francijo, nekateri, med temi tudi jaz, pa smo za vselej ostali v domovini.

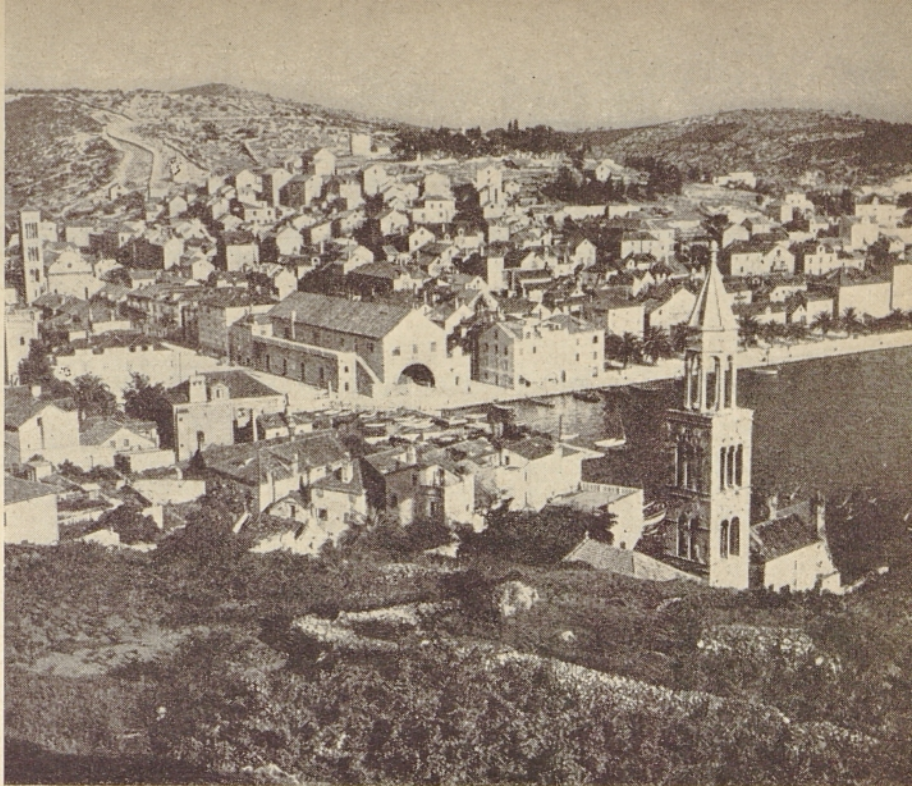
Toplo pozdravljam vse brigadirje in brigadirke »Prve izseljenske brigade iz Francije«.

Vozel Viktor, Kamnik

Iz zgodovine našega izseljenstva: Sestanek Slovencev iz bližnjih kolonij v Tuquegneuxu l. 1935

Ob naši lepi obali: Piran

PREVODI SLOVENSКИH PESMI V ANGLEŠČINO

(O Prešernovih pesmih Stanleya Zeleta)

Dr. France Prešeren (1800—1849) je tisti slovenski pesnik, čigar pesmi so prevedene v največ jezikov. Pred menoj je spet nov prevod njegovih pesmi, to pot v angleščini. Knjiga naj-novejših Prešernovih pesmi ima tale naslov: Selection of Poems by France Prešeren, Translated from the Slovene, Edited by Professor W. K. Matthews (London University) and Professor A. Slodnjak (Ljubljana University). Knjiga je bila urejena v Oxfordu v Angliji, natisnila pa jo je tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Knjiga je grafično zelo lepo izdelana in obsega 77 strani. Na prednji strani je Prešernova podoba. Profesor Anton Slodnjak je napisal zelo pregleden uvod, ki obsega 17 strani. Pri prevajanju so sodelovali R. de Bray, Gloria Komai, G. Koritnik, A. J. Lenarčič, Janko Lavrin, Kenneth Matthews, Monica Parteidge in V. de S. Pinto.

V knjigi so naslednje Prešernove pesmi: Pevcu (To the Poet), Ukazi (Commands), K slovesu (Parting Words), Zgubljena vera (Lost Faith), Mornar (Mariner), Zdravljica (A Toast), Nezakonska mati (The Unmarried Mother), Zapuščena (Forsaken), Slovo od mladosti (A Farewell to my Youth), Ribič (The Fisherman), Kam? (Where Now?), Zvezdogledom (To Stargazers), Gazela (Gazelles), Prolog Sonetnemu vencu (Prologue to «A Wreath of Sonnets»), Sonetni venec (A Wreath of Sonnets), in Epilog ter še nekaj drugih pesnitev našega velikega Prešerna, tako: Sonet ljubezni (Love Sonnet), Sonetje nesreče (Sonnets of Unhappiness), za zaključek pa še Memento mori.

Navedene pesmi so le del tistih, ki jih je napisal pesnik Prešeren že pred dobrimi sto leti; Sonetni venec n. pr. leta 1834, Zdravljico pa v razburkanem obdobju pred marčno revolucijo leta 1848.

S to knjigo nam je prav lepo predstavljen naš pesnik-velikan. Mnogo se je trudil za to izdajo naš ugledni rojak univerzitetni profesor dr. Janko Lavrin, po rodu iz Bele krajine, ki živi zdaj kot upokojenec znanstvenik na Angleškem.

Pohvale je vredno, da je prevajalo Prešernove pesmi več prevajalcev, kar dokazuje veliko zanimanje za dela našega poeta. Znano pa mi je, da prevajajo Prešernove pesmi tudi nekateri pesniki, ki svojih prevodov še niso objavili. To so zlasti nekateri naši rojaki, ki imajo pesniško žilo in obvladajo dobro svoj materni slovenski jezik pa tudi angleščino in žive kot izseljenci na tujem, angleško govorečem svetu. Precej Prešernovih pesmi je prevedel v angleščino naš rojak Stanley Zele, ki živi v Berwynu v državi Illinois v ZDA. Ta rojak se ukvarja v svojem prostem času s pesništvom in prevajanjem Prešernovih in drugih slovenskih pesmi. Udejstvuje se tudi kot spreten slikar in je njegove uspele risbe objavil že slovenski ameriški koledar in tudi nekatere ameriške revije. Pri nas je ta rojak-umetnik, poet in slikar precej neznan.

Profesor Janko Lavrin je zdaj pripravil novo knjigo prevodov slovenskih pesmi v angleščino. Vsekakor hvale vredno prizadevanje.

Jože Zupančič

Domovina

JUGOSLOVANSKO HRANILNO IN
POSOJILNO DRUŠTVO V CHICAGU

IZ URUGVAJA SMO PREJELI PISMO NASLEDNJE VSEBINE:

»Predsedniku Slovenske izseljenske matice Ivanu Regentu!
Štirinajsta letna konvencija Zveze Slobovanov v Urugvaju se
zahvaljuje za Vaše čestitke in tople želje. Vračamo Vam pozdrave
in čestitke z željo, da bi imeli uspeh pri Vašem delu za mir in
prijateljstvo med narodi.

Za štirinajsto Konvencijo slobovanskih organizacij Urugvaja:
E. Cichon, N. Garlo, B. Tokarzewicz

OBLETNICA PENNSYLVANSKIH SLOVENCEV

5. marca so proslavljali v Slovenskem domu v Pittsburghu, Pa. 15-letnico ameriško-slovenskega dneva in 10-letnico oddajanja Slovenskega radijskega programa. Na proslavi je bilo 400 oseb. Nastopila sta tudi slovenski pevski zbor »Prešeren« iz Pittsburgha in kvartet moškega pevskega zbora iz Claridgea, Pa. Misel za organizacijo slovenskega radijskega programa je dalo društvo št. 500 SNPJ v Braddocku, Pa. in predlog je 2. februarja 1947 odobril odbor za Ameriško-slovenski dan. Prvi program je bil oddajen 6. julija 1947 po postaji WPIT. Od 19. oktobra 1947 pa je program oddajala postaja WLOA. Odtlej ni program izostal niti eno nedeljo med 12. in 13. uro in je bil doslej oddan več kakor 500-krat. Petstota oddaja je bila 5. februarja. Napovedovalec in tajnik oddaje je Anton Rednak iz Braddocka, ki sicer dela v tovarni. Stroške krijejo z denarjem, ki ga naberejo med rojaki. Pri tem zbiranju so se zlasti izkazali rojaki Jurij Previc, Peter Bregant in Ivanka Kozleyčar. Slovenski program posluša pol milijona ljudi. Sliši se dobro v zahodni Pennsylvaniji, v West Virginiji ter v vzhodnem Ohio.

OBNOVITEV SLOVENSKEGA DOMA V STRABANU

Kakor smo lani poročali, je eksplozija kotla zelo poškodovala dvorano Slovenskega doma v Strabanu, Pa. Povzročila je dve smrtni žrtvi in napravila veliko škodo. Zdaj je vse popravljeno in urejeno na mo-

dern način. Dvorana je zdaj najmodernejši klubski prostor v vsej okolici. Novi prostori so bili odprti s proslavo od 22. do 24. februarja. Zvečer prvega dne so imeli gostje celo brezplačno ribjo pečenko.

PODPORNE AKCIJE ZA STARO DOMOVINO

Za spomenik, ki ga bo odkrila organizacija Zveze borcev v Knežaku 2. junija, so prispevali ameriški rojaki na poziv Jennie Rekar 115.375 dinarjev. Spomenik sam bo pa stal brez pravljalnih del 611.000 dinarjev ter so razliko zbrali doma oziroma je prispevala ljudska oblast. Pod spomenikom bo skupni grob 96 padlih oziroma umrlih borcev NOV in prvoborcev za osvoboditev Primorske. — James in Jerry Slabe iz Clevelanda pa pozivata na prispevanje za združni dom v Ivanjem selu pri Rakeku. Po drugem seznamu so zbrali že 237.50 dolarja. V njem bodo združna trgovina, gasilska postaja in še vrsta drugih prostorov.

PETLETNICA SLOVENSKE RADIJSKE URE V MILWAUKEEJU

25. februarja so imeli v Milwaukee, Wis. proslavo petletnice slovenske radijske ure. Sodelovali so pevski zbor »France Prešeren« iz Chicaga, Frank Jankovich in njegovi fantje, ženski trio »Zarje« iz Clevelanda, plesna skupina »Slovenski nagelj« iz Milwaukeeja, mešani zbor sv. Ivana iz Milwaukeeja in Paul Burke, znani humorist in časopisni risar. Radijski spored vodita Louis in Dolores Ivancich.

Med najbolj znanimi slovenskimi denarnimi zavodi v Združenih državah je Jugoslovansko hranilno in posojilno društvo v Chicagu. Sedanji člani upravnega odbora so v vodstvu zaveda že od 1937 in v tem času se je povečalo premoženje JHPD od prvotnih 285.000 dolarjev na 10.600.000 dolarjev. Vsi člani upravnega odbora (direktorija) so napredni Slovenci in člani SNPJ. Štirje med njimi so tudi člani glavnega odbora SNPJ. Tajnik JHPD je že 20 let Donald J. Lotrich, ki je 25 let tudi že tajnik društva »Pioneer« št. 559 v Chicagu. 14. februarja so pa imeli važno spremembo v vodstvu tega društva. Jožko Oven, ki je bil kar 22 let predsednik JHPD, je želel, da izvolijo za predsednika mlajšo osebo. Izvolili so Johna Aliča ml. Podpredsednik je Anton Trojar, tajnik Lotrich, blagajnik Jacob Zupan, drugi direktorji pa so Oscar B. Godina, Frank Groser, Jožko Oven, Anton Udovich in Frank Oven.

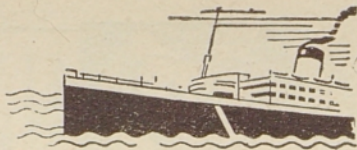
KONCERT »TRIGLAVA« V CLEVELANDU

Pevski zbor »Triglav«, ki deluje na zahodni strani Clevelanda, bo v kratkem proslavil 10-letnico obstoja. Vsako leto pripravi po en koncert z dodatno spevoigro. Letos je bil ta koncert 5. maja. V prvem delu so peli slovenske narodne in umetne pesmi, v drugem delu pa je bila uprizorjena spevoigra »Snubači«. Zbor vodi znani pevovodja Tone Šubelj. Koncert je bil v dvorani Sachsenheim, vaje pa imajo v Slovenskem narodnem domu na Denison Ave.

ZLATE POROKE

21. januarja sta proslavljala v Clevelandu zlato poroko zakonca Frank Murnova, Slavljencec je prišel v Ameriko leta 1905 ter je imel 50 let trgovino v Clevelandu. Imata 5 otrok, štiri sinove in eno hčerko. — V februarju sta proslavljala 50-

na tujih tleh

letnico poroke v Slovenskem narodnem domu v Waukeganu, Ill. Ignac in Josephine Grželj iz North Chicaga. Z lepim govorom jima je čestital tudi slovenski župan mesta Waukegan Joseph J. Keber. Celotna družina Grželjeva je včlanjena v SNPJ. Imata sedem hčera in tri sinove. Ignac je bil rojen v Podlipi pri Vrhniki, žena pa je roj. Krašovec z Vrhnike. Poročila sta se 1907 že v Waukeganu. — 23. marca sta proslavljala zlato poroko Ignac in Anna Travnik iz Detroita. Proslava je bila v Slovenskem domu na John R. Slavljenca sta dolgo živela v Conemaughu, Pa., kjer so bili Travnikovi marljivi društveni delavci v Johnstownu in okolici. — 6. aprila sta proslavila 50-letnico skupnega življenja mr. in mrs. Jacob Jerina. Slavljenca imata 5 sinove, 4 hčerke in 13 vnukov. — 21. aprila sta pa proslavljala 50-letnico poroke Frank in Anna Poharjeva iz Clevelanda. Frank je doma iz vasi Trbine v občini Mirna na Dol., Anna pa iz Zgornjega polja, obč. Soteska pri Dol. Toplicah. Imata tri otroke. — Pa naj kdo reče, da naši rojaki niso korenine! Zaradi tega vsem naše čestitke in želje za še dolgo srečno in zdravja polno življenje!

KONCERT V CLARIDGEU

Moški pevski zbor v Claridgeu, Pa. je imel 19. maja v Slovenskem domu svoj četrti letni koncert. Pevovodja zbora je rojak John Umek.

KONCERT MLADINSKEGA ZBORA SDD V CLEVELANDU

14. aprila je imel Mladinski zbor pri Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. v Clevelandu svoj letni pevski koncert. Zbor je najstarejši še obstoječi mladinski pevski zbor med amerškimi rojaki ter deluje že 25 let. Poleg njega je v Clevelandu še pevski zbor pri mladinskem krožku št. 2 SNPJ, ki pa deluje šele nekaj let v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. V tem pevskem

zboru sodeluje predvsem slovenska mladina drugega in tretjega rodu. Za zbor ima velike zasluge John Terlep, ki je bil več kakor 20 let njegov predsednik. Zdaj je predsednik Joe Bradach. Zbor pa vodi J. Gregurinčič. Na sporedu zbora so imeli slovenske narodne in umetne pesmi. Poleg tega pa so v režiji Mariane Bashel podali kratko veseloigro »Čista vest«. Udeležba je bila dobra, lahko pa bi bila še boljša.

NOVA SLOVENSKA TISKARNA V ARGENTINI

Rojak Alojz Kralj je odprl v Bella Visti, ulica Moreno 1070, novo tiskarno, primerno zlasti za tisk slovenskih in jugoslovanskih tiskov. Lastnik je svoj čas mnogo sodeloval v slovenskih društvih v Argentini. Poročen je z Argentinko.

50 LET

DRUŠTVA SNPJ V DE PUE, ILL.

5. maja je proslavljalo 50-letnico obstoja društvo št. 59 SNPJ v De Pue, Ill. Temu društvu, ki je bilo ustanovljeno 25. marca 1907 od 13 zavednih rojakov in so mu tedaj dali ime »Zavednost«, se je po združitvi SNPJ in SSPZ pridružilo tudi društvo št. 3 Slovenske svobodomselne podporne zveze. Slavnostni govornik je bil Mirko Kuhelj, glavni odbornik SNPJ. Predvajali so razne filme iz življenja SNPJ. Tov. Kuhelj pa je pokazal tudi slike, ki jih je posnel leta 1949 na obisku v domovini.

PREDVAJANJE FILMOV V MILWAUKKEJU

30. marca so predvajali pod okriljem društva SNPJ št. 764 »Lilija« razne filme in skioptične slike iz življenja SNPJ, poleg tega pa tudi razne slike iz Slovenije.

VELIK USPEH GLASBENE MATICE V CLEVELANDU

14. aprila je v Clevelandu uprizorila Glasbena matica opere »Marija Magdalena«. Z uprizoritvijo si je — kakor piše Prosveta — Glasbena matica vpletla novo lovoriko v svoj venec. Avditorij Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave, ki ima 1100 sedežev, je bil nabito poln in koncert je bil velik doprinos slovenski glasbeni kulturi med amerškimi rojaki. Prireditelj je vodil Anton Subelj, pri klavirju je bila Vera Slejko, pri orgljah William Wagner.

SLOVENSKA BANKA OROPANA

12. aprila popoldne je bila že tretjič v dveh letih oropana slovenska hranilnica St. Clair Savings & Loan Co. Roparji so odnesli 2.376 dolarjev. Dan prej je bil inštaliran poseben filmski aparat za take primere, da ugotovi storilce. Aparat še ni bil preizkušen, toda uslužbenka ga je vklopila in aparat je posnel celotni potek ropa. Čeprav slike niso bile povsem čiste, so zločinsko trojico aretirali že drugega dne.

Ob zaključku lista smo prejeli vest, da je v Los Angelesu v Kaliforniji podlegel težki bolezni rojak

FRANK MATYAZICH

Ni mu bila izpolnjena zadnja želja: da bi še enkrat videl svoj rojstni kraj. Naj mu bo lahka daljna tuja zemlja! Njegovi soprogi Mary, zvesti naročnici »Rodne grude«, iskreno sožalje!

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

Pero IZSELJENCEV

CASTLEGAR B. C., CANADA

Sporočam Vam, da sem naročeno knjigo prejel. Trikrat sem jo že prebral in vedno so mi solze zalile oči, tako da nisem mogel brati naprej. Ubogi moj narod, kaj vse je moral pretrpeti. Pošiljam Vam ček za znesek 20 dolarjev, in sicer: 10 dolarjev naj bo za Dom slepih v Ljubljani, ostalo pa za naročnino na »Dolenjski list« in za poslano knjigo. Kar pa ostane, pa naj bo v podporo »Rodni grudi«.

Martin Klemenčič

PITTSBURGH 4, PA.

Naznanjam Vam, da sem prejel še zadnjo pošiljko Slovenskega izseljenskega koledarja. Zato Vam pošiljam 5 dolarjev v gotovini. Se enkrat hvala. Koledarje sem že vse prodal. Pošiljam jih tudi v druge države. Za leto 1958 Vam bom naročilo poslal pravočasno in mislim tudi večje kot letos.

Philip Progar

MC. KEESPORT, PENNA.

Veže me dolžnost, da se Vam najprej zahvalim za uslugo, ko ste mi preskrbeli vozilo, da sem se peljala ponoči k moji sestrični Angelci Renko v Spodnjo Hrušico pri Ljubljani. Zahvalim se tudi za pristrčen sprejem ob vstopu na domača tla v Sežani, ko smo se po pozdravu okrepiли živce s pristno domačo slivovko in se nato skupaj vozili do Ljubljane. Kako prijetno se človek počuti, ko pride iz tujine v svojo rojstno domovino in zopet sliši svoj lepi domači materin jezik. Pristrčna hvala za vse usluge Slovenski izseljenski matici, katera gre na roko osem svojim rojakom, ki obiščejo svojo rodno zemljo — Slovenijo.

Josephine Ranzinger
in Frank Korbar

WATERSEHEI, LIMBURG, BELGIJA

Z velikim veseljem sprejemam »Rodno grudo« in jo še z večjim

veseljem preberem od prve do zadnje strani. Slovenski izseljenski matici in vsem čitateljem »Rodne grude« pošiljam svoje srčne pozdrave.

Čop Franc

KENT, WASH.

Pošiljam Vam petak za koledar za leto 1958 in za naročnino na »Rodno grudo«. Če ne bo zadostovalo, me prosim, obvestite, da bom ostanek poravnala. Brez »Rodne grude« ne bi hotela biti, ker se mi zelo dopade. Odkrito Vam povem, daraje čitam, kot pa pišem. Včasih sem bila tudi jaz zelo aktivna. Sem že 50 let članica SNPJ, od takrat se je veliko zgodilo. Zdaj, na stara leta, res nisem več za pisanje v »Prosveto« in druge naše liste. Sestrski pozdrav vsem.

Mary Dernach

LOS ANGELES, CALIFORNIA

Obveščam Vas, da sem Vam po poštni nakaznici poslal 12 dolarjev kot naročnino za »Rodno grudo« za rojake: Julija Parkelj, Joseph Vesel, Frank Petrich in zame. Vsem se »Rodna gruda« zelo dopade. Če bi Vam bilo kdaj mogoče fotografirati vas Beričevo, kjer sem bila rojena v hiši št. 57, bi me zelo razveselili. Od naše hiše kar ne moremo odpraviti bolezn. Moj mož je bil bolan 3 leta in je zadnje leto že kar obležal v postelji. Zelo rad bi še enkrat videl rojstno domovino in svojega edinega brata v Grosupljem. Ne vem, če se mu bo ta želja uresničila. Lani mu je bolezen preprečila obisk domovine.

Mary Matyazich

FONTANA, CALIFORNIA

Po poštni nakaznici sem Vam poslal naročnino za »Rodno gru-

Rojak John Strmole iz Resede v Kaliforniji s prijateljem mr. Heljakom in njegovo družino

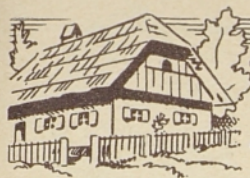
do« za tele rojake, ki so obnovili naročnino za leto 1957: Frank Alesh, Charles Jurkovišek, Anton Hochevar (za letos in preteklo leto), Joseph Sušteršič, Anton Vidmar, Mary Lipovec, Mary Videgar, vsi iz Fontane, Math Cukale pa iz Los Angelesa. To je 9 naročnin za letos po 3 dolarje in ena naročnina za preteklo leto 2 dolarja, ali skupno 29 dolarjev. Z mojim zdravjem je vedno enako, tako da za enkrat še nisem sposoben za tako dolgo pot do Vas. Prejmite vsi najlepše pozdrave od mene in soproge Minke.

Frank Alesh

ARMA, KANSAS

Priloženo Vam pošiljam spis za Slovenski izseljenski koledar. Upam, da ga boste lahko porabili. Obnavljam tudi naročnino za »Rodno grudo«. Obe publikaciji sta velike vrednosti za nas izseljence.

Anton Shular

DOM IN DRUŽINA

Če ste v zadregi, kaj bi skuhale, izberite kaj med našimi jedilniki

PONAREJENA MOZGANOVA JUHA

Potrebujemo: 5 žlice sesekljane zelene, 1 žlico sesekljane peteršiljeve korenine, pol žlice sesekljane čebule, 1 žlico presnega masla, margarine ali jedilnega olja, 3 stare žemlje, žlico sesekljanega zelenega peteršilja, 1 in četrt litra Maggijeve ali kostne juhe, skodelico mleka, jajce in še posebej 3 žlice mrzlega mleka.

Kako naredimo: Na maslu ali olju hitro sprazimo sesekljano zeleno, peteršilj in čebulo, dodamo tri v mleku namočene žemlje, pol žlice sesekljanega zelenega peteršilja in vse malo pokuhamo. Nato počasi med mešanjem vžvrkljamo Maggijevo ali kostno juho in skodelico mleka in kuhamo 7 do 8 minut. Juho med kuhanjem mešamo. V drugem loncu medtem raztepemo rumenjaka s 3 žlicami mrzlega mleka, dodamo pol žlice zelenega peteršilja ter to vmešamo v juho, preden jo serviramo.

LEGIRANA OBARNA JUHA

Nekaj dobrih telečjih kosti drobno sesekljamo, poparimo z litrom kropa, pustimo pet minut, nato pa odcedimo. Odcejenim kostem dodamo osnažene telečje glave, nekaj cvetk karfijole, osnaženo zelenjavo za juho, košček čebule, vršček timijana in nekaj poprovih zrnč. Vse zalijemo s primerno količino vode, osolimo ter pustimo vreti 1 uro. Nato na žlici masla, masti ali olja prepražimo žlico moke, da dobimo svetlo prežganje. Juho precedimo, dodamo prežganje, še 10 minut kuhamo. Zelenjavo in karfijolo drobno sesekljamo, telečjo glavo zrežemo na kosce in vse dodamo juhi. Posebej vžvrkljamo 2 rumenjaka s 4 žlicami mleka ali smetane in to pred serviranjem vtepemo v juho, ki ji lahko dodamo še opečene kruhove rezine.

MESNI CMOKI (PRIKUHA)

Iz 3 skodelic ržene moke in primerno količino slanega kropa napravimo gladko testo, ki ga na deski razrežemo na 8 enakih kosov (za 4 osebe!). Lep, ne premasten kos sveže slanine zmeljemo, mu dodamo 1 stepeno jajce, 1 namočeno ožeto žemljo, sol, poper, nekaj strtega česna, sesekljanega, zelenega peteršilja in žlico sesekljane na maslu prepražene čebule. Vse dobro premešamo in to meso razdelimo prav tako na 8 delov in vsakega zavijemo v pripravljeno testo. Tako narejene cmoke kuhamo četrte ure v slanem kropu. Kuhane zložimo tesno drugega ob drugem v kozico, namazano z maslom ter jih oblijemo s skodelico kisle smetane, v katero smo vmešale žlico moke in nekaj zrnč soli. Jed damo v pečico in pustimo pražiti toliko časa, da smetana na vrhu lepo zarumeni. Cmoke nato predenemo v skledo za serviranje, omako pa razredčimo z vodo, prevremo, precedimo in prilijemo k cmokom.

BITKI (RUSKA JED)

Kos ne premastne govedine drobno zmeljemo, osolimo, opopravimo in po okusu odišavimo z

muškatinim oreškom ter mu dodamo še za 1 jajce presnega masla. To zmes dobro pognemo, lahko dodamo še nekaj žlic mrzle vode ter jo oblikujemo v majhne hlebčke, ki jih na maslu ali masti zlatorjavo opečemo. Ko so pečeni, dodamo masti, v kateri so se pekli, sesekljano srednje veliko čebulo in žlico moke, in ko čebula zarumeni, zalijemo z zajemalko juhe ali tople vode. Omako prevremo ter nato oblijemo z njo hlebčke. Mesne hlebčke serviramo s pečenim krompirjem (pommes frites).

TIROLSKA SOLATA

Glavico rdečega zelja drobno zrežemo. V porcelanasto skledo nalijemo kozarec vinskega kisa, ki smo ga razredčili s primerno količino vode ter stresemo vanj zelje in ga pustimo v kisu 2 uri. Nato kis dobro odcedimo, zelju pa primešamo 2 krahki, na listke zrezani jabolki, nekaj na rezance zrezanih ostankov mrzle pečenke, osolimo, opopravimo in po okusu dodamo še za sčep sladkorja. Preden damo solato na mizo, ji primešamo 4 do 6 žlic olja in nekaj kisa, v katerem smo prej zelje namakali. Solata pa ne sme biti preveč vodena.

Družinski praznik pri Urbasovih v Merlebachu

MLADI ROD

F. S. Finžgar

Droben spomin na očeta

Ko sem hodil drugo leto v šolo, smo dobili nalogo, ki je seveda nisem naredil. Šel sem raje z drugimi dečki na gmajno orehe klatit. Kar nas je prišlo naslednji dan v šolo brez naloge, smo bili zaprti, kajpak. Zato sem zamudil doma obed.

»Kod si hodil?« me vpraša oče. Hudo je bilo povedati po pravici. Toda laž mi je oče tako pristudil, da se nisem mogel zlagati. Še danes jo sovražim.

Mati je postavila predme skodelico postane jedi, oče pa je segel po klopčič hodničnega sukanca, odtrgal dolgo nit in mi velel: »Nogo!«

Dvignil sem nogo in strahoma čakal, kaj bo. Oče me je otvezel za nogo, na nitko

in me privezal k javorovi mizi.

»Tako! Sedaj boš pa doma zaprt, da boš vedel, kaj je tvoja dolžnost.«

Pahnil je predme torbico s šolskimi knjigami in odšel z vsemi drugimi iz hiše na travnik nakladat otavo. Hišna in vežna vrata je pustil nalašč odprta na stežaj.

O, ali veste, kaj se pravi tlačiti na vozu seno, otavo v soncu — in potem še jahati domov grede na konju? Če ne veste, vas pomilujem, kakor sem — ubogi jetnik — pomiloval tedaj samega sebe. Toda nitke si nisem upal raztrgati. Oče me je otvezel, in po pravici! Tudi pajčevina bi me takrat držala.

Ulganke

Bilka slamnata stoji,
vrhu nje je krošnja,
ta iz čopkov sestoji,
čopek vsak je mošnja,
v njej dve zrni, nikdar tri.
Kmet pa dà to žito
konju kar v korito.

*

Je belo, tekoče,
če vreme je vroče,
ima pa navado,
da skiša se rado.

*

Nima repa niti glave
in oglate je postave,
po telesu ni kosmata,
pač pa gladka in ploščata,
nog ima pa kar dva para,
a hoditi sploh ne mara.

Oves

Mleko

Miza

Prisrčen pozdrav iz Nemčije

Danes smo prejeli lepi list »Rodna gruda« in s pomočjo svojega očeta Vam pišem nekaj vrstic. Zelo rada bi pisala v slovenščini, a žal ne znam. Prosim, da mi oprostite, če napravim kakšno napako, ko Vam pišem s pisalnim strojem. Ta stroj sem dobila pred nekaj dnevi od svojih staršev za dvanajsti rojstni dan.

Zelo rada bi obiskala in spoznala lepo rojstno domovino mojega dragega očeta. Morda se mi letos v avgustu ta želja uresniči. Moj oče je doma v Sv. Petru v Savinjski dolini. Da me spoznate, Vam pošiljam fotografijo, ki je bila posneta ob neki maškaradi. Rokoko dama sem jaz, kavalir pa moja sestra Milica. Naj povem še to, da sva na prireditvi, ki je bila v nekem hotelu, prejeli za svoji maski prvo nagrado.

Pozdravljamo »Rodno grudo« in vse doma in na tujem!

Brigita, Milica, Anita in Jurij Pogačar
Pöhlbergsiedlung 110 B, Nemčija

maša POVEST

Karel Grabeljšek-Gaber:

NJENA NAJTEŽJA POT

Sedem dni sta se borila s smrtjo, Ciril, njen sin, ki je pravkar v krčevitem trzaju izdihnil, in ona, ki bi rada dala svoje življenje, da bi rešila njegovo. Nemo je obsedela ob postelji, nato se še zadnjič sklonila k njemu; dotik ob njegovo mrzlo lice ji je znova potrdil, da je vse končano. V grlu jo je stiskalo, grabil jo je jok, a solze niso hotele iz nje. Sedem dni jih je s silo zadrževala, Ciril ni maral, da bi se bala zanj. Zdaj, ko bi se lahko zjokala, ne da bi ga vznemirila, so ji ostale oči suhe, kakor da so se v zadnjih dneh solze za zmeraj posušile. A bila je potrebna solz, oči so jo pekle, kakor da ima žerjavico v njih, v prsih jo je dušilo, težilo jo je, kakor da so jo strop in stene podsule.

Pravzaprav ji je bilo tako vseh sedem dni. Že tisti trenutek, ko je začula rahlo trkanje na okno, jo je stisnilo. »Ciril,« čeprav Ciril ni imel navade, da bi trkal. Na dogovorjenem mestu mu je puščala ključ (kadar ga ni bilo, je vedel, da ne sme domov), da si je lahko sam odprl. »Pa ne da bi se mu kaj hudega pripetilo,« jo je zaskrbelo. Ko pa ga je našla slonečega na steni, sključenega v dve gubi in ji je povedal: »Mati, ranjen sem, v treh,« ji je bilo, kakor da bi ji kri odtekla iz žil.

Tudi pri zdravniku ji je bilo tako. Dvajset let je služila v njihovi hiši, najprej pri njegovem očetu, nato pri doktorju Kolencu samem, opogumila se je in ga šla prositi, da bi prišel k sinu. Ni hotel, bal se je. Da bi ga moral naznaniti Nemcem, če bi ga šel zdraviti, tega pa da ne more, ne more človeka poslati v smrt, se je branil. Stala je pred njim kakor berač, ki se je še z zadnjimi močmi privlekel do hiše, da si izprosi košček kruha. Toda bila je trdno odločena, da ne gre prej od njega, dokler ga ne preprosi. Pokleknila bi predenj, kakor so jo učili, da se poklekne pred boga, a je takoj

poklical v ordinacijsko sobo drugega bolnika. Ona pa je stala in čakala; ker vpričo drugih ni mogla prositi z besedo, je prosila z očmi. Bolniki so prihajali in odhajali, ona pa je še vedno stala sredi sobe in čakala, berač in vest, oboje hkrati. Dve uri je tako čakala, a zdravnik, kakor da je ne vidi, ni mu prebudila vesti.

Sedem dni sta se borila s smrtjo. »Te boli?« ga je spraševala. »Žeja me, samo žeja,« ji je odgovarjal. Nenehoma ga je mučila žeja, dala mu je mleka, skuhala čaja, a z ničimer se ni mogel odžejati. Ko si je zaželel vina, je šla dve uri daleč, da mu ga je prinesla. A tudi vino ni pomagalo. »Kakor včasih v sanjah, pijem in pijem, a se ne morem odžejati, tako mi je,« je tožil. Vedela je, da to ni dobro, skrbele so jo njegove meglene oči, bala se je dotakniti njegovih rok, ki so bile vroče kakor ogenj.

Zdaj je konec, roke so se mu ohladile, njegova lica so mrzla. Počasi se je vzravnila. Oči so ji zgubljeno zaplavale po ozki, temačni ropotarnici, kjer mu je bila postavila posteljo, da bi bil bolj skrit, če bi kdo prišel v hišo.

Zastrmela se je skozi okence, pravzaprav je bila le ozka lina, še ta je bila v teh sedmih dneh največkrat zaprta in zagrnjena, da ne bi kdo opazil, kar nihče ni smel vedeti, tudi tisti ne, ki niso bili beli. A koliko je bilo v vasi takih? Zato jo je samo kdaj pa kdaj za kake četrt ure odgrnila, kadar si je Ciril zaželel malo sonca. Še pred pol ure si ga je zaželel, zadnja želja, ki mu jo je lahko izpolnila. Dolg sončni trak je padel prav do stene, počasi lezel proti postelji, se dvignil, obsijal Cirilov obraz in ugasnil, sonce se je bilo pomaknilo više, ni več doseglo line skrite ropotarnice. Kmalu nato je ugasnilo tudi Cirilovo življenje, lina pa je še ostala odprta, skozi je pihala sveža pomladanska sapa.

Naenkrat je skozi lino zagledala podobo, ki jo je vselej vznemirila: po poti, ki je peljala iz vasi, je šla vrsta belogardistov. »Zopet gredo na svoj krvavi posel,« je pomislila.

Kadar jih je zagledala, ji je zlezlo srce skoraj v goltanec. Če pridejo in najdejo Cirila? To pot pa je ostala mirna, kaj ji še morejo, če pridejo v hišo? Kar so mogli, so že naredili. Še je zrla za njimi. Na razpotju so se ustavili, najbrž so premišljevali, kam bi šli. Nenadoma pa so se obrnili nazaj, krenili s poti na vrtove, kakor da nekaj iščejo. »Vohajo,« jo je prešinilo. Ko pa jih je zagledala iti proti hiši, jo je popadla skrb. Če so namenjeni k nji in najdejo Cirila? Še nad truplom bi se znesli.

Zaprta je lino, jo zagrnila, vrata pa zaklenila in zastavila, ko je odšla v kuhinjo. Ubogi Ciril, še mrtvega mora skrivati, da ga ne dobe. Telo ji je drhtelo, kakor v hudem mrazu, ko jih je zaslišala pred hišo. Zdelo se ji je, da so se ustavili. Ali naj zapahne vrata? Pred temi? S puškinimi kopiti bi jih razbili, potem pa še bolj vohali po hiši. A k Cirilu jih ne pusti, pa če zažge hišo in sama zgori v njej. Samo kako bi to napravila? Bi vrgla bombe, ki jih je Ciril prinesel s seboj? Zmeraj se je bala bomb, zdaj pa ji je bilo žal, da se ni naučila, kako se z njimi ravna.

Glasovi so zamrli. Odšli so. Oddahnila se je, pomirila pa se ni. To kratko srečanje ji je bilo kakor opomin. Ciril ne bo varen pred njimi, dokler ne bo počival v zemlji, še grob bo morala skrivati pred njimi. Zato ga ne bo mogla pokopati na vrt, ki je podnevi in ponoči ljudem na očeh. A kam? Ali naj odtrga pod in ga pokoplje v sobi. Hiša je postavljena na živo skalo, ne bi mogla skopati jame.

Do noči je razmišljala, kam bi ga pokopala. Zvečer je zavila truplo v odejo in ga

Njena najtežja pot

odnesla na voz. Nato je naložila nanj gnoja. Vsakdo ve, da je treba na pomlad obdelati njive.

Zjutraj je zapregla kravo in pognala. Tako se je začel njen žalostni mrtvaški sprevod. Bila je bleda in neprespana. Vedela je, da bi se sama sebe prestrašila, če bi se videla v zrcalu. Toda kdo bo gledal stari ženski v obraz. Samo jokati ne sme; nihče ne joka, kadar vozi gnoj.

Jutro je bilo sivo, nebo oblačno. Ko je pripeljala kakih pet sto metrov od hiše, je pričelo deževati, ne v nalivu, temveč drobno, pršče. Vse Barje se je zavilo v mokro meglo.

Voz je počasi cijazil skozi dež in meglo. Pot je bila slaba, polna kotanj in mlakuž, krava pa zgarana kakor ona sama. Za obe je bilo breme pretežko, a kdo bi ga jima odvezel?

Ko je bila že daleč iz vasi, jo je srečal sosed. »Voziš gnoj?« jo je nagovoril.

»Gnoj,« mu je suho odgovorila, v grlu jo je tiščalo za jok, morala je napeti vse sile, da se ji ni telo streslo v ihtenju.

»Pa kar v dežju?« se je sosed nasmehnil.

Ozrla se je okrog sebe. Res, deževalo je, a doslej tega ni opazila. Kdo bi na taki poti, kot je bila njena, mislil na vreme? Zazdelo se ji je, da jo sosed nekam čudno pogleduje. Seveda, obleka ji je že vsa premočena. »Drugače bi se morala napraviti,« jo je prešinilo. »Ne zaradi sebe, zdaj je vseeno, tudi če se me loti pljučnica, zaradi ljudi. Za dež in za gnoj se kmetje drugače oblečejo kakor sem se jaz.«

»Za gnoj se mudi,« je rekla. »Sredi aprila smo že, pa nimam še ničesar izoranega.«

»Res, zakasnila si,« ji je prihrdil sosed. »Zadnji dnevi so bili sončni, ti pa se nisi spomnila, da je treba orati. Nikjer te nismo videli. Le kdaj bo Mrežarica letos orala, smo se spraševali.«

»Bolehna sem bila,« je rekla.

»Starost, kaj hočeš,« ji je odvrnil.

Šla sta vsaksebi. Na vsej poti ni poslej srečala nikogar več. Le dež in megla sta ji bila spremljevalca. Dež pa ji je dobro del, hladil ji je oči, ki so jo še vedno pekle zaradi neizjokane žalosti. Čim globlje v Barje se je izgubljala pot, slabša je bila. Kotanje so se že bile napolnile s temno, umazano vodo, zato nikoli ni mogla presoditi, kako je globoko. Vozila je še bolj počasi. Kadar je kolo zavilo globoko v mlako in se je voz nagnil, jo je stisnilo, kakor da je Ciril še živ in čuti sleherni tresljaj.

Končno je pripeljala do njive, ki jo je namenila Cirilu za zadnji počitek. To je bila njihova najboljša njiva, debelo uro oddaljena od vasi. Megla se je še bolj zgoštila. Niti sto korakov daleč se ni videlo. Ko je pripeljala na drugi konec njive, bi jo s kolovoza težko kdo opazil. Sicer pa kdo naj bi jo opazil? V tem dežju so bili vsi ljudje doma. Prejšnji dnevi so bili lepi, zato jim je dež prav prišel, da si nekoliko odpočijejo zgarane ude.

Z motiko je skopala plitvo jamo. »Saj bo kmalu svoboda, naši gredo že proti Trstu,« se je tolažila. »Potem ga prekopljemo.«

Svoboda. S Cirilom sta vsak dan govorila o svobodi. Do zadnjega je upal, da jo bo dočakal, potem ga prepeljejo v bolnišnico, tam bo kmalu ozdravil. Zadnji dan pa je obupal. »Mati, ne bom dočakal,« se mu je zamolklo izvilo iz prsi.

»Koga?« se je prestrašila. »Svobode.« Tisti trenutek ji je bilo huje, kakor nekaj ur pozneje, ko je njegova mrtva roka obležala na odeji.

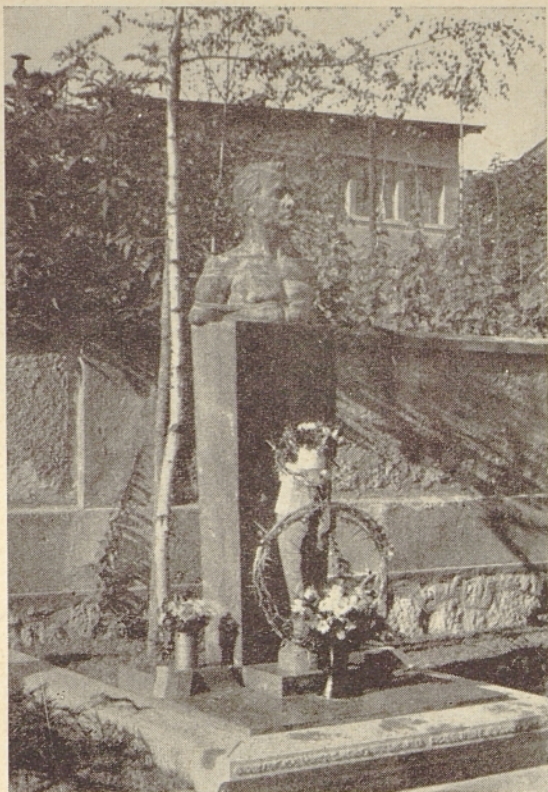
Dež. Hvala bogu, da je dež. Kako bi napravila pogreb, če bi ne bilo dežja. Hitro je zmetala gnoj z voza. Odeja, v kateri je bilo zavito truplo, je bila umazana. Odvila jo je, ker ni marala, da bi Ciril počival v taki odeji. Naj se ga dotika samo prst, ta dobra domača prst, vsa prepojena s človeškim znojem.

Dvignila je truplo. Čeprav so bile njene moči šibke, se ji je zdelo lahko, kakor truplo majhnega otroka. Ubogi fant. Trpljenje zadnjih dni ga je zdelalo in napori ter stradež dolgih štirih let.

Nesla ga je, kakor da ima dete v naročju. Zdelo se ji je, da se vrača v preteklost. Vroč sončen dan, pot ji curkoma lije po obrazu. Cirilček pa leži v razoru, v senci obraščenih fižolovih prekel. Nenadoma se ji zazdi, da je zajokal. Pohiti k njemu. Ko jo zagleda, še bolj skremži obraz, usta pa odpira kakor mlad tiček, ki prosi hrane. Kakor hitro pa ga vzame v naročje, utihne, z obraza mu splahne rdečica, z ročicami živahno brodi po njenih laseh.

Stran s spomini. Zdaj ni čas za spomine. Tudi v takem vremenu se lahko kdo prihitopi na mah. Nihče ne sme vedeti, kaj bo vsadila v to njivo, v najboljšo njihovo njivo. Zdaj še ne.

Narahlo je položila truplo v jamo, tako, kakor je včasih položila Cirilčka v razor,

Spomenik talcem v Ciril Metodovi ulici v Ljubljani

boječ se, da ga ne bi zbudila. In kakor je včasih ljubeče zrla v speče dete, tako je sedaj gledala mrtvo truplo, samo da je bil njen pogled poln bolečine. Ubogi fant. Ustnice so mu stisnjene, obraz ves spremenjen. Strašno ga je moralo boleti, a niti enkrat ni potožil. Vedela je, da se je premagoval zaradi nje.

Dež je rosil, močil truplo, a ni se mogla odločiti, da ga zagrebe. Naj mu dež izpere obličje, da ne bo več trpljenje tako močno vtisnjeno v njem. Ta dobri, spomladanski dež! Prebudil bo novo rast, novo življenje.

Megla in dež. Prst se je sprijemala v kepe. Prijela je motiko in z njo zagrebla jamo. Na vrhu je nametala gnoja. Pod tako gomilo ne bo nihče slutil groba.

Ko je vse to opravila, ji je bilo, kakor da se je tudi njej življenje izteklo. Tesnoba, strah, ki sta ji do tega trenutka polnila prsi, sta splahnela. Ostala je le še bolečina, vendar ne tista ostra bolečina, ki jo je čutila doslej, temveč neka nova, globoka bolečina, ki se je najbrž nikoli več ne bo znebila.

Domovino *v besedi* *in podobi*

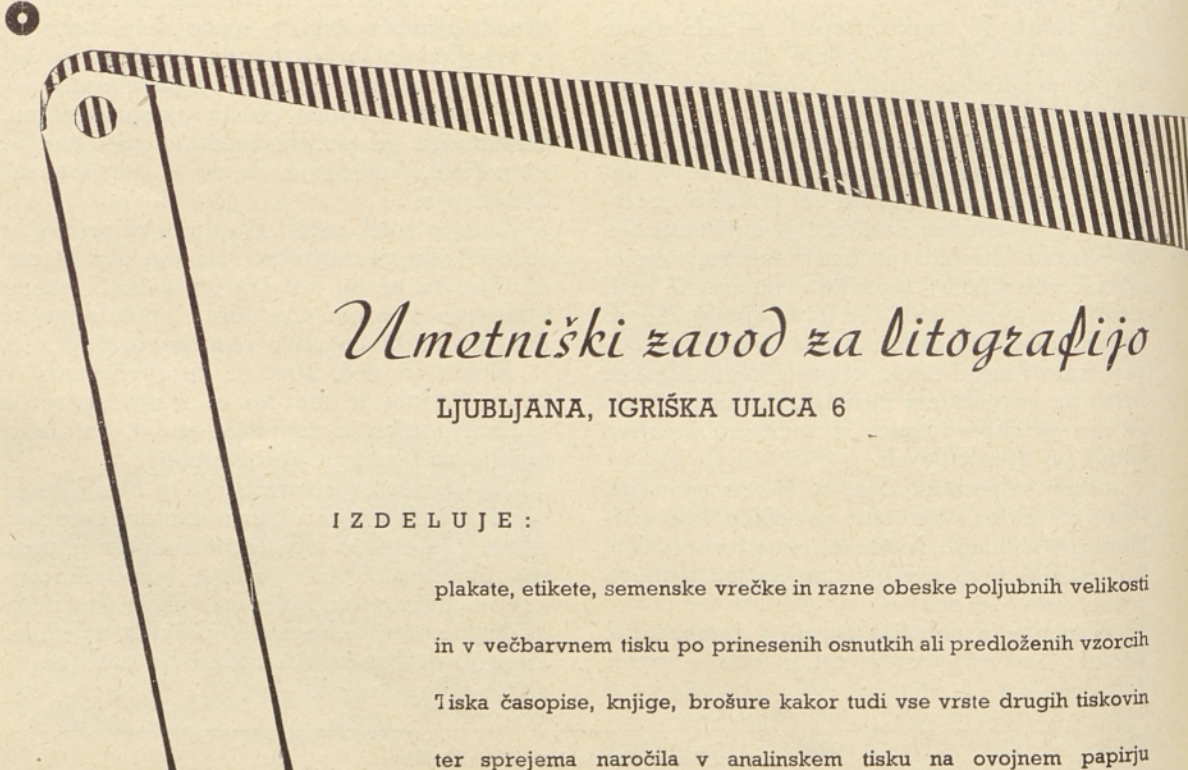
vam prinašata mesečnik

„Rodna gruda“

in „Slovenski izseljenski koledar“,

ki ju izdaja

Slovenska izseljenska matica
v Ljubljani, Cankarjeva 5

Umetniški zavod za litografijo

LJUBLJANA, IGRIŠKA ULICA 6

IZDELUJE :

plakate, etikete, semenske vrečke in razne obeske poljubnih velikosti

in v večbarvnem tisku po prinesenih osnutkih ali predloženih vzorcih

Tiska časopise, knjige, brošure kakor tudi vse vrste drugih tiskovin

ter sprejema naročila v analinskem tisku na ovojnem papirju

GRAND HOTEL TOPLICE

B L E D

Kategorija A
325 ležišč
Telefon : 222, 448, 446

Najsodobneje urejen hotel

priznana kuhinja

bar

senčnat vrt

termalni bazen 23°C

jezersko kopališče

colni jadrnice

tenis, namizni tenis itd.

Cenjenim gostom nudi vse udobje
in se za obisk toplo priporoča

Pivovarna
U N I O N
LJUBLJANA

priporoča

svoje renomirane izdelke

posebno pivo

in kvas

G r a d i s

gradbeno
industrijsko
podjetje

LJUBLJANA, BOHORIČEVA UL. 24

Telefon 39-241 — Poštni predal 65

Izvršuje gradbena dela vseh vrst:

visoke gradnje, nizke gradnje, industrijske gradnje,
termoelektrarne, stanovanjski objekti

Gradbišča: Ljubljana, Jesenice, Grosuplje, Krško, Šoštanj,
Ravne na Koroškem, Maribor, Kidričevo, Koper

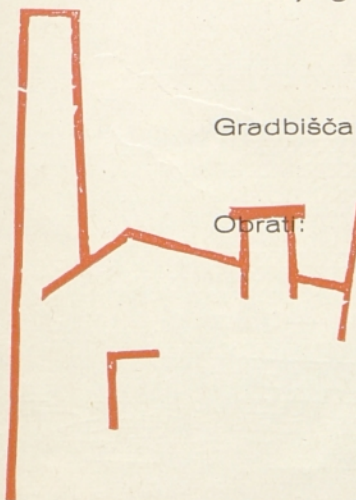
Obrat: **Uprava centralnih obratov v Ljubljani**
Šmartinska cesta 32

Mehanične delavnice v Mariboru - Studenci

Lesni obrat v Škofji Loki

**Obrat gradbenih polizdelkov
in novih gradbenih materialov v Ljubljani**
Šmartinska cesta 101a In v Brežicah

Projektivni biro v Ljubljani
Bohoričeva ulica 24

Nedaleč od žel. postaje Višnja gora
in ob novi avtomobilski cesti Ljubljana-
Zagreb leži POLŽEVO (624 m). Moderni
hotel DOM NA POLŽEVEM je sredi
prijaznega grčevja, ki ga krasi smre-
kovi in bukovi gozdovi. POLŽEVO je
priljubljeno letovišče in klimatsko zdra-
vilišče.

POLŽEVO obiskujejo tudi rojaki, ki so
na obisku v stari domovini!

Letos bo 4. julija na POLŽEVEM piknik,
ki ga prirejajo ameriški rojaki, ki so na
obisku v Jugoslaviji!

Nasvidenje 4. julija na POLŽEVEM, kjer
vas bo razveselila in prijetno zabavala
domača godba in ubrana slovenska
pesem!

